ПРИРУЧНИК
за обуку за рад у бирачким одборима

РЕПУБЛИЧКА ИЗБОРНА КОМИСИЈА
БЕОГРАД, 2020.

Приручник за обуку за рад у бирачким одборима

Приручник приредили

Милан Чуљковић
Биљана Зељковић
Милош Прошић
Бранко Бура

ПРИРУЧНИК

за обуку за рад у бирачким одборима

РЕПУБЛИЧКА ИЗБОРНА КОМИСИЈА
Београд, 2020.

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ 7

1. НАДЛЕЖНОСТ И САСТАВ ОРГАНА И ТЕЛА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИЗБОРА 9

1.1. Избори за народне посланике Народне скупштине 9

Републичка изборна комисија 9

Бирачки одбори 11

1.2. Избори за посланике Скупштине Аутономне Покрајине Војводине 15

Покрајинска изборна комисија 15

Бирачки одбори 16

1.3. избори за одборнике скупштина општина и градова 18

Изборна комисија јединице локалне самоуправе 19

Бирачки одбори 20

Истовремено одржавање више избора 23

2. ПРИМОПРЕДАЈА ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИЗБОРА ЗА НАРОДНЕ ПОСЛАНИКЕ ПРЕ ГЛАСАЊА 25

Републичка изборна комисија, за сваки бирачки одбор, обезбеђује: 26

Општинска/градска управа, за сваки бирачки одбор, обезбеђује: 30

Печаћење вреће са изборним материјалом 33

Предаја изборног материјала за гласање у иностранству 35

Истовремено одржавање више избора 35

3. ПРИПРЕМА ЗА ПОЧЕТАК ГЛАСАЊА 37

3.1. Утврђивање потпуности и исправности изборног материјала 38

Истовремено одржавање више избора 40

3.2. Уређивање бирачког места 40

Истовремено одржавање више избора 43

3.3. Договор о подели задужења 46

Истовремено одржавање више избора 47

4. ОТВАРАЊЕ БИРАЧКОГ МЕСТА 49
Провера исправности гласачке кутије 50
Истовремено одржавање више избора. 51

5. ГЛАСАЊЕ НА БИРАЧКОМ МЕСТУ 53
Провера УВ лампом да ли је бирач гласао на другом бирачком месту 55
Утврђивање идентитета бирача 56
Провера да ли је бирач уписан у извод из бирачког списка. . . 57
Уручивање гласачког листића 59
Обележавање бирача спрејом 59
Гласање бирача. 60
Тајност гласања 60
Убацивање гласачког листића у гласачку кутију 61
Истовремено одржавање више избора. 61

6. ПОСЕБНА ПРАВИЛА ГЛАСАЊА ЗА СЛЕПА ЛИЦА И ЛИЦА СА ДРУГИМ ВИДОВИМА ИНВАЛИДИТЕТА, НЕПИСМЕНИХ И СПРЕЧЕНИХ ЛИЦА НА БИРАЧКОМ МЕСТУ И ВАН БИРАЧКОГ МЕСТА 63
Лице које није у стању да попуни гласачки листић 63
Лице које није у стању да дође на бирачко место 63
Истовремено одржавање више избора. 71

7. ОДРЖАВАЊЕ РЕДА НА БИРАЧКОМ МЕСТУ 73
Истовремено одржавање више избора. 76

8. ЗАТВАРАЊЕ БИРАЧКОГ МЕСТА. 77

9. УТВРЂИВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ГЛАСАЊА 79
9.1. Поступак попуњавања контролног формулара за проверу логичко-рачунске исправности резултата гласања. 79
Разликовање важећег и неважећег гласачког листића је изузетно важно питање! 84
9.2. Логичко-рачунска контрола исправности утврђених резултата гласања 90
9.3. Уписивање резултата гласања у Записник о раду бирачког одбора 93
Истовремено одржавање више избора. 100

10. ПРИМОПРЕДАЈА ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА ПОСЛЕ ГЛАСАЊА. . 103
Печаћење вреће са изборним материјалом 105
Предаја изборног материјала за гласање у иностранству . . . 107
Истовремено одржавање више избора. 107

УВОДНА РЕЧ

Право да се бира и да се буде биран је једно од основних грађанских права. Учесници у изборном поступку, како политичке странке тако и групе грађана, изузетно су битан фактор у креирању политичког миљеа у којем се одвија целокупан друштвени живот, јер је њихова основна улога да каналишу политичке ставове грађана преко слободно изабраних представника.

Бирачки одбори, уз Републичку изборну комисију, представљају органе за спровођење избора. Њихов задатак јесте да, кроз поштовање законом и општим актима утврђених процедура, непосредно спроведу гласање на бирачком месту, обезбеде правилност и тајност гласања и утврде резултате гласања.

Уважавајући изузетан значај квалитетног рада бирачких одбора, сачињен је Приручник за обуку за рад у бирачким одборима који је пред вама, као производ изборних правила, дугогодишње изборне праксе и спровођења више изборних циклуса. Сва досадашња изборна пракса и изборне процедуре, преточене су у један кохерентан и референтни приказ изборног дана на бирачким местима, са намером да се подигне ниво знања и вештина свих чланова бирачких одбора, што је могуће више сузи простор за евентуалне грешке, а самим тим подигне и квалитет целог изборног процеса.

Идеја је и да се читајући овај приручник шири свест о важности правилног спровођења свих поступака везаних за гласање, ради даљег унапређења изборних поступака.

Захваљујем Служби Народне скупштине Републике Србије на изради овог приручника, затим члановима Републичке изборне комисије, градских и општинских изборних комисија, удружењима која се баве изборном процедуром, удружењима особа са

инвалидитетом, као и свима онима који су својим предлозима и радом допринели и доприносе законитости изборног поступка и равноправности свих учесника, а самим тим и развоју демократије и владавине права уопште.

Будући да се у модерним државама инструменти непосредне демократије углавном изузетно ретко користе, избори представљају свакако кључни и најбитнији моменат остваривања непосредног коришћења суверености. Сврха избора је да се створе основни предуслови за формулисање и спровођење опште воље и остваривање јавног интереса. Како је демократија, по свом језичком корену, владавина већине, избори служе да се та већина формира како би се касније могла спроводити.

Надам се да ћемо заједничким снагама успети да предстојеће изборе спроведемо на најбољи могући начин и да својим, пре свега, стручним радом допринесемо да се воља бирача утврди на несумњив начин.

Председник
Републичке изборне комисије
Владимир Димитријевић

1 НАДЛЕЖНОСТ И САСТАВ ОРГАНА И ТЕЛА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИЗБОРА

1.1. ИЗБОРИ ЗА НАРОДНЕ ПОСЛАНИКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Закон о избору народних посланика је као органе за спровођење избора за народне посланике дефинисао:

1. Републичку изборну комисију (РИК)

2. Бирачке одборе

РЕПУБЛИЧКА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

РИК је надлежна за законито спровођење избора у складу са Законом о избору народних посланика.

РИК има свој ***сталан и проширен састав***.

Сталан састав РИК, према Закону, чине:

- председник
- 16 чланова
- представник Републичког завода за статистику
- секретар

Председник, чланови и секретар имају заменике.

Стални састав РИК именује се на предлог посланичких група у Народној скупштини.

У току избора, РИК ради у ***проширеном саставу*** који, према Закону, чине:

- председник
- 16 чланова
- представник Републичког завода за статистику
- секретар
- чланови – представници подносилаца проглашених изборних листа

Председник, чланови и секретар имају заменике.

У циљу ефикаснијег вршења дела својих надлежности, РИК је својим упутствима за спровођење избора у изборни процес увела и **РАДНА ТЕЛА**, која представљају спону између РИК и бирачких одбора.

Радна тела РИК се образују на нивоу општина и градова и број њихових чланова зависи од броја бирачких места на територији општине односно града.

Радно тело, према упутству, чине:

- координатор
- чланови

Координатор радног тела је начелник општинске/градске управе, односно начелник опште управе. Ако начелник управе није у могућности да обавља дужност координатора радног тела, у радно тело се именује његов заменик, а ако ни заменик начелника управе није у могућности да обавља дужност координатора радног тела, начелник управе за координатора радног тела предлаже лице запослено у општинској/градској управи.

Чланове радног тела предлажу посланичке групе у Народној скупштини, сразмерно броју својих народних посланика.

Задаци радних тела, дефинисани упутством за спровођење избора, јесу:

- да прикупљају и обједињују предлоге за стални и проширени састав бирачких одбора
- да примају изборни материјал од координатора РИК пре гласања и предају га бирачким одборима
- да преузимају изборни материјал од бирачких одбора после гласања и предају га координаторима РИК
- да обавештавају РИК о току гласања

БИРАЧКИ ОДБОРИ

БИРАЧКИ ОДБОРИ надлежни су:

- да непосредно спроводе гласање на бирачком месту
- да обезбеђују правилност и тајност гласања
- да утврђују резултате гласања на бирачком месту
- да се старају о одржавању реда на бирачком месту за време гласања

Бирачки одбори имају свој стални и проширени састав.

Стални састав бирачког одбора, према Закону, чине:

- председник
- најмање два члана

По питању сталног састава бирачких одбора, закон је дефинисао само бројно стање – председник и најмање два члана,

не прецизирајући ко предлаже тај састав. Почев од републичког референдума за потврђивање Устава 2006. године, пракса коју је својим упутствима увела РИК јесте да стални састав бирачких одбора такође предлажу посланичке групе у Народној скупштини, сразмерно броју народних посланика.

Председник и чланови бирачког одбора имају заменике.

Бирачки одбор у *проширеном саставу*, према Закону, чине:

- председник
- најмање два члана
- чланови – представници подносилаца проглашених изборних листа

Председник и чланови бирачког одбора имају заменике.

Графички приказ органа и тела за спровођење избора за народне посланике у проширеном саставу

НАПОМЕНЕ:

- За члана органа и тела за спровођење избора може да буде предложено само лице које има изборно право.

- За члана органа и тела за спровођење избора не може да буде предложено лице које је кандидат за народног посланика, заступник подносиоца изборне листе кандидата за народне посланике или овлашћено лице за подношење изборне листе.

- Чланови и заменици чланова РИК и бирачких одбора **НЕ МОГУ** да буду лица која су међусобно сродници по правој линији, без обзира на степен сродства, у побочној закључно са трећим степеном сродства, а у тазбинском сродству закључно са другим степеном сродства, као ни брачни другови и лица која су у међусобном односу усвојиоца и усвојеника, односно стараоца и штићеника.

  Сродници по правој линији су они који директно потичу једни од других. У бирачком одбору никада не би могли да се нађу: отац и син, деда и унук, отац и ћерка, мајка и син, мајка и ћерка, баба и унук, баба и унука, деда и унука.

  Побочно сродство закључно са трећим степеном јесу: стриц и братанац/братаница, тетка и братанац/братаница, тетка и сестрић/сестричина, трећа могућност су ујак и сестрић/сестричина.

  Браћа и сестре од рођеног стрица, као и браћа и сестре од рођене тетке су четврти степен побочног сродства, што није сметња за чланство у бирачком одбору.

  Побочно тазбинско сродство у првом степену су: свекар и снаха, зет и ташта, зет и таст, снаха и свекрва.

  Побочно тазбинско сродство до другог степена јесу: девер и снаха, шурак и зет, снаха и заова.

- Члану, односно његовом заменику престаје функција у РИК или бирачком одбору уколико прихвати кандидатуру за народног посланика.

- Заменици чланова у РИК и бирачким одборима имају иста права и одговорности као и чланови које замењују.

1.2. ИЗБОРИ ЗА ПОСЛАНИКЕ СКУПШТИНЕ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ

Покрајинска скупштинска одлука о избору посланика у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине као органе за спровођење избора за посланике дефинисала је:

1. Покрајинску изборну комисију (ПИК)

2. Бирачке одборе

ПОКРАЈИНСКА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

ПИК је надлежна за спровођење избора у складу са покрајинском скупштинском одлуком о избору посланика у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине.

ПИК има свој ***сталан и проширени састав***.

Сталан састав ПИК, према одлуци, чине:

- председник
- 10 чланова
- секретар

Председник ПИК именује се на предлог председника Скупштине Војводине.

Чланови ПИК именују се на предлог посланичких група у Скупштини Војводине.

Председник, чланови и секретар имају заменике.

У току избора, ПИК ради у ***проширеном саставу*** и њу, према одлуци, чине:

- председник
- 10 чланова
- секретар
- чланови – представници подносилаца проглашених изборних листа

НАПОМЕНА:

Право да одреди члана ПИК у проширеном саставу има подносилац проглашене изборне листе који је предложио **НАЈМАЊЕ ПОЛОВИНУ КАНДИДАТА ОД УКУПНОГ БРОЈА ПОСЛАНИКА КОЈИ СЕ БИРАЈУ**.

Председник, чланови и секретар имају заменике.

БИРАЧКИ ОДБОРИ

БИРАЧКИ ОДБОРИ надлежни су:

- да непосредно спроводе гласање на бирачком месту
- да обезбеђују правилност и тајност гласања
- да утврђују резултате гласања на бирачком месту
- да се старају о одржавању реда на бирачком месту за време гласања

Бирачки одбори имају свој стални и проширени састав.

Стални састав бирачког одбора, према одлуци, чине:

- председник
- најмање два члана

Председник и чланови имају заменике.

Бирачки одбор у *проширеном саставу*, према одлуци, чине:

- председник
- најмање два члана
- чланови – представници подносилаца проглашених изборних листа

НАПОМЕНА:

Право да одреди члана бирачког одбора у проширеном саставу има подносилац проглашене изборне листе који је предложио **НАЈМАЊЕ ПОЛОВИНУ КАНДИДАТА ОД УКУПНОГ БРОЈА ПОСЛАНИКА КОЈИ СЕ БИРАЈУ**.

Председник и чланови имају заменике.

Графички приказ органа за спровођење избора за посланике Скупштине Аутономне Покрајине Војводине у проширеном саставу

НАПОМЕНЕ:

- За члана органа за спровођење покрајинских избора може да буде предложено само лице које има изборно право.
- За члана органа за спровођење покрајинских избора не може да буде предложено лице које је кандидат за посланика, заступник подносиоца изборне листе кандидата за посланике или овлашћено лице за подношење изборне листе.
- Чланови и заменици чланова ПИК и бирачких одбора НЕ МОГУ да буду лица која су међусобно сродници по правој линији, без обзира на степен сродства, у побочној закључно са трећим степеном сродства, а у тазбинском сродству закључно са другим степеном сродства, као ни брачни другови и лица која су у међусобном односу усвојиоца и усвојеника, односно стараоца и штићеника.
- Члану, односно његовом заменику престаје функција у ПИК или бирачком одбору уколико прихвати кандидатуру за посланика.
- Заменици чланова у ПИК и бирачким одборима имају иста права и одговорности као и чланови које замењују.

1.3. ИЗБОРИ ЗА ОДБОРНИКЕ СКУПШТИНА ОПШТИНА И ГРАДОВА

Закон о локалним изборима је као органе за спровођење избора за одборнике дефинисала:

1. Изборне комисије (ИК)

2. Бирачке одборе

ИЗБОРНА КОМИСИЈА ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

ИК је надлежна за спровођење избора у складу са Законом о локалним изборима.

ИК има свој ***сталнu и проширени састав***.

Сталнu састав ИК, према Закону, чине:

- председник
- најмање шест чланова
- секретар

Стални састав ИК именује се на предлог одборничких група у скупштини општине/града, сразмерно броју одборника.

Председник, чланови и секретар имају заменике.

У току избора, ИК ради у ***проширеном саставу*** и њу, према Закону, чине:

- председник
- најмање шест чланова
- секретар
- чланови – представници подносилаца проглашених изборних листа

НАПОМЕНА:

Право да одреди члана ИК у проширеном саставу има подносилац проглашене изборне листе који је предложио **НАЈМАЊЕ ДВЕ ТРЕЋИНЕ КАНДИДАТА ОД УКУПНОГ БРОЈА ОДБОРНИКА КОЈИ СЕ БИРАЈУ**.

Подносилац проглашене изборне листе који има положај политичке странке, односно коалиције политичких странака националне мањине, има право да одреди члана ИК у проширеном саставу ако је предложио **НАЈМАЊЕ ЈЕДНУ ТРЕЋИНУ КАНДИДАТА ОД УКУПНОГ БРОЈА ОДБОРНИКА КОЈИ СЕ БИРАЈУ.**

Председник, чланови и секретар имају заменике.

БИРАЧКИ ОДБОРИ

БИРАЧКИ ОДБОРИ надлежни су:

- да непосредно спроводе гласање на бирачком месту
- да обезбеђују правилност и тајност гласања
- да утврђују резултате гласања на бирачком месту
- да се старају о одржавању реда на бирачком месту за време гласања

Бирачки одбори имају свој стални и проширени састав.

Сталан састав бирачког одбора, према Закону, чине:

- председник
- најмање четири члана

Председник и чланови имају заменике.

Бирачки одбор у *проширеном саставу*, према Закону, чине:

- председник
- најмање четири члана
- чланови – представници подносилаца проглашених изборних листа

НАПОМЕНА:

Право да одреди члана бирачког одбора у проширеном саставу има подносилац проглашене изборне листе који је предложио **НАЈМАЊЕ ДВЕ ТРЕЋИНЕ КАНДИДАТА ОД УКУПНОГ БРОЈА ОДБОРНИКА КОЈИ СЕ БИРАЈУ**.

Подносилац проглашене изборне листе који има положај политичке странке, односно коалиције политичких странака националне мањине, има право да одреди члана бирачког одбора у проширеном саставу ако је предложио **НАЈМАЊЕ ЈЕДНУ ТРЕЋИНУ КАНДИДАТА ОД УКУПНОГ БРОЈА ОДБОРНИКА КОЈИ СЕ БИРАЈУ.**

Председник и чланови имају заменике.

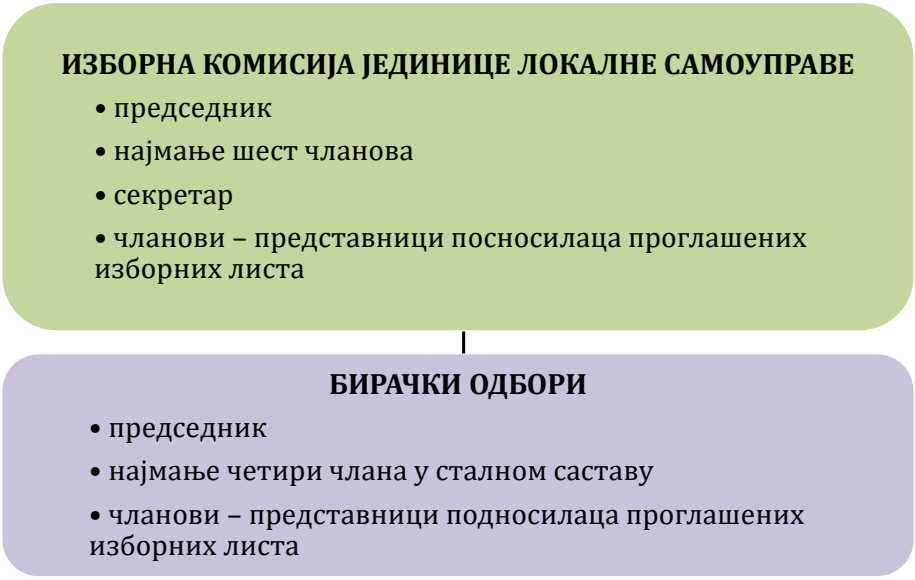

Графички приказ органа за спровођење избора за одборнике скупштина општина/градова у проширеном саставу

НАПОМЕНЕ:

- За члана органа за спровођење локалних избора може да буде предложено само лице које има изборно право.
- За члана органа за спровођење локалних избора не може да буде предложено лице које је кандидат за одборника, заступник подносиоца изборне листе кандидата за одборнике или овлашћено лице за подношење изборне листе.
- Чланови и заменици чланова ИК и бирачких одбора НЕ МОГУ да буду лица која су међусобно сродници по правој линији, без обзира на степен сродства, у побочној закључно са трећим степеном сродства, а у тазбинском сродству закључно са другим степеном сродства, као ни брачни другови и лица која су у међусобном односу усвојиоца и усвојеника, односно стараоца и штићеника.
- Члану, односно његовом заменику престаје функција у ИК или бирачком одбору уколико прихвати кандидатуру за одборника.
- Заменици чланова у ИК и бирачким одборима имају иста права и одговорности као и чланови које замењују.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Уколико се истовремено одржавају избори за народне посланике Народне скупштине и избори за посланике Скупштине Аутономне Покрајине Војводине и/или избори за одборнике у скупштину општине/града, послове бирачких одбора на спровођењу свих избора обављају бирачки одбори које образује РИК за изборе за народне посланике Народне скупштине.

У проширени састав бирачких одбора РИК именује и представнике подносилаца проглашених изборних листа на изборима за посланике и/или одборнике који не учествују на изборима за народне посланике.

2 ПРИМОПРЕДАЈА ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИЗБОРА ЗА НАРОДНЕ ПОСЛАНИКЕ ПРЕ ГЛАСАЊА

РИК дистрибуира изборни материјал намењен за спровођење избора преко својих чланова и заменика чланова, у сталном и проширеном саставу, који се распоређују као координатори РИК за територију одређеног управног округа.

Координатор РИК предаје изборни материјал радним телима РИК са територије управног округа за који су распоређени, у седишту управног округа.

Радна тела РИК, уз подршку општинске/градске управе, **предају изборни материјал** бирачким одборима са територије своје општине/града **у седишту општине/града.**

Радно тело о времену, месту и распореду примопредаје изборног материјала бирачким одборима обавештава председнике и заменике председника бирачких одбора, као и лица овлашћена за предлагање лица у бирачке одборе у сталном и проширеном саставу.

Предаја материјала бирачким одборима, према закону, мора да се обави **најкасније 48 часова пре дана избора**, што у пракси значи да се обавља **четвртком**.

Радно тело бирачким одборима предаје изборни материјал који су обезбедили РИК и општинске/градске управе.

О примопредаји изборног материјала између радног тела и бирачког одбора **сачињава се записник**, који садржи списак свих материјала који бирачки одбор преузима од радног тела.

НАПОМЕНА:

Примопредаји изборног материјала могу да присуствују овлашћени представници подносилаца изборних листа, као и посматрачи којима је РИК издао акредитације.

РЕПУБЛИЧКА ИЗБОРНА КОМИСИЈА, ЗА СВАКИ БИРАЧКИ ОДБОР, ОБЕЗБЕЂУЈЕ:

- **Збирну изборну листу кандидата за народне посланике**
  (Збирна изборна листа је документ који садржи све изборне листе, са личним именима свих кандидата за народне посланике и подацима о години рођења, занимању и пребивалишту. Збирна изборна листа штампа се на српском језику, ћириличким писмом. У општинама/градовима где су у службеној употреби језици националних мањина збирна изборна листа штампа се и на тим језицима.
  Закон налаже да збирна изборна листа буде истакнута на бирачком месту како би бирачи могли да се, приликом гласања, информишу о свим изборним листама и кандидатима.)

- **Решење о одређивању бирачких места (извод)**
  (Решење о одређивању бирачког места је документ који садржи списак свих бирачких места на којима ће се спровести избори за народне посланике.
  Решењем се за свако бирачко место одређују: број бирачког места, назив бирачког места, адреса бирачког места и подручје с којег гласају бирачи на том бирачком месту.
  За свако бирачко место се сачињава извод из решења о одређивању бирачких места, који се истиче на бирачком месту, како би бирачи могли да и на тај начин утврде на којем бирачком месту могу да гласају.)

- **Решење о образовању бирачког одбора у сталном саставу и решење о именовању чланова бирачког одбора у проширеном саставу**
  (Решење садржи лична имена и податке о лицима која су именована у проширени састав бирачког одбора и служи за утврђи-

вање која су лица овлашћена да, као чланови бирачког одбора, спроведу гласање на бирачком месту.)

- **ИЗВОД ИЗ БИРАЧКОГ СПИСКА по коме ће гласати бирачи на бирачком месту или ПОСЕБАН ИЗВОД ИЗ БИРАЧКОГ СПИСКА по коме ће гласати бирачи који су на извршењу заводске санкције, са евентуалним списком накнадних промена у бирачком списку који се прилаже уз извод из бирачког списка**
  (Извод / посебан извод из бирачког списка је документ који садржи личне податке о бирачима који имају право да гласају на бирачком месту и служи и за евидентирање бирача који су гласали.)

- **ПОСЕБАН ИЗВОД ИЗ БИРАЧКОГ СПИСКА, ако на бирачком месту гласају бирачи који су на одслужењу војног рока, на војној вежби или на школовању у јединицама или установама Војске Србије**
  (Посебан извод из бирачког списка је документ који садржи личне податке о бирачима који имају право да гласају на бирачком месту и служи и за евидентирање бирача који су гласали.)

- **ГЛАСАЧКЕ ЛИСТИЋЕ за гласање бирача ПО ИЗВОДУ / ПОСЕБНОМ ИЗВОДУ из бирачког списка и евентуалном списку накнадних промена у бирачком списку**
  (Гласачки листић је документ који се штампа на папиру заштићеним воденим жигом и који садржи следеће елементе:
  - редни број испред назива изборне листе
  - називе свих изборних листа, са личним именима првих кандидата са изборних листа
  - напомену да се гласа само за једну изборну листу, заокруживањем редног броја испред назива те листе

  У општинама/градовима где су у службеној употреби језици националних мањина, гласачки листићи се штампају и на тим језицима. Логично, највећи број гласачких листића се штампа само на српском језику и ћириличким писмом, али постоје још чак 32 другачије варијанте гласачког листића (нпр. српски-мађарски, српски-бошњачки, српски-мађарски-словачки, итд.). Наравно, од броја језика на којима се штампа гласачки листић зависи и формат (величина) гласачког листића.

Гласачки листић је документ који бирачи користе да изразе своју изборну вољу, односно да свој глас дају одређеној изборној листи.)

- **КОНТРОЛНИ ЛИСТ за проверу исправности гласачке кутије**
  (Бирачки одбор, у присуству бирача који први дође на бирачко место проверава да ли је гласачка кутија исправна, празна и погодна да обезбеди сигурност и тајност садржине гласачких листића. Резултат контроле уписује се у контролни лист, који потписују чланови бирачког одбора и бирач који је први дошао на бирачко место.)

- **ЗАПИСНИК О РАДУ БИРАЧКОГ ОДБОРА на спровођењу гласања и утврђивању резултата гласања за избор народних посланика, *у шест примерака***
  (Записник о раду бирачког одбора је документ који попуњава бирачки одбор и у који се уносе све чињенице о току гласања и резултати гласања на бирачком месту.
  У општинама/градовима где су у службеној употреби језици националних мањина, записник о раду бирачког одбора се штампа и на тим језицима.)

- **ПРАВИЛА О РАДУ БИРАЧКИХ ОДБОРА, *у два примерка***
  (Правила о раду бирачких одбора прописује РИК и она садрже инструкције бирачком одбору о радњама које морају да се предузму у циљу припреме, спровођења и утврђивања резултата гласања на бирачком месту.)

- **КОНТРОЛНИ ФОРМУЛАР за логичко-рачунско слагање резултата гласања на бирачком месту**
  (Контролни формулар је образац који треба да помогне бирачком одбору приликом утврђивања резултата гласања и провере да ли су утврђени резултати исправни.)

- **ДРЖАВНУ ЗАСТАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**
  (Законом о изгледу и употреби грба, заставе и химне Републике Србије прописано је да се приликом гласања на

изборима за државне органе на бирачким местима истиче Државна застава Републике Србије.)

- **Обрасце потврда о изборном праву за гласање ван бирачког места**
  (Потврда о изборном праву за гласање ван бирачког места је документ који служи да бирач који гласа ван бирачког места њеним потписивањем потврди да је гласао. Потписивање ове потврде замењује потписивање бирача у изводу из бирачког списка.)

- **Обрасце евиденција о присуству чланова и заменика чланова бирачког одбора у сталном односно проширеном саставу на бирачком месту, *у по два примерка***
  (Евиденција о присуству на бирачком месту сталног састава бирачког одбора и евиденција о присуству на бирачком месту проширеног састава бирачког одбора служи да се утврди ко је од чланова и заменика чланова бирачког одбора заиста био на бирачком месту и учествовао у раду бирачког одбора. Накнада за рад у бирачком одбору се исплаћује искључиво оним лицима која су уписана у наведене евиденције.
  Битно је имати у виду да потписивање евиденције о присуству НЕ ЗАМЕЊУЈЕ потписивање записника о раду бирачког одбора.)

- **Овлашћења посматрача за праћење рада бирачких одбора**
  (Овлашћења посматрача служе да бирачки одбор може да провери да ли је посматрач који је дошао на бирачко место и поседује акредитацију коју је издао РИК заиста овлашћен да буде присутан на конкретном бирачком месту.)

- **Идентификационе картице за чланове бирачких одбора**
  (Идентификационе картице служе за утврђивање да ли су лица која су присутна на бирачком месту овлашћена за спровођење гласања на бирачком месту.)

ОПШТИНСКА/ГРАДСКА УПРАВА, ЗА СВАКИ БИРАЧКИ ОДБОР, ОБЕЗБЕЂУЈЕ:

- **гласачку кутију**

- **параване за обезбеђивање тајности гласања**

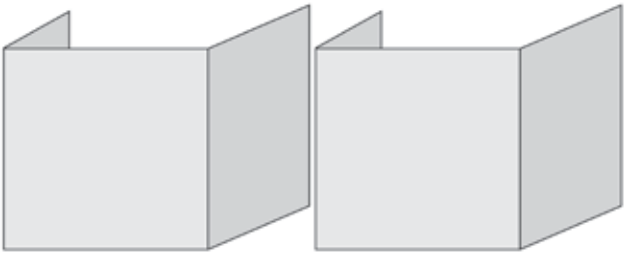

- **два спреја за обележавање прста бирача**

- **две УВ лампе**

- **батерије за УВ лампе**
- **прибор за писање (оловке и маркер)**

- **прибор за печаћење гласачке кутије и другог изборног материјала**
- **коверте за одлагање гласачких листића, контролног листа и потврде о изборном праву за гласање ван бирачког места**

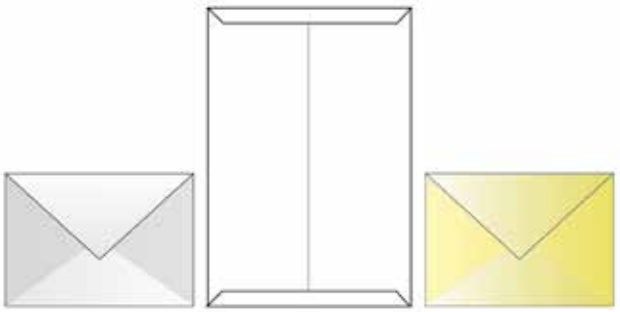

- **остали канцеларијски материјал (маказе, селотејп, лењир и папир за писање)**

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Чланови бирачког одбора који преузимају изборни материјал, а најчешће је то председник бирачког одбора, треба да обрате пажњу да добију сав материјал који је наведен у записнику о примопредаји, од којих су свакако **најважнији гласачки листићи, извод из бирачког списка, контролни лист за проверу исправности гласачке кутије и записник о раду бирачког одбора**.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Приликом примопредаје, јако је битно да бирачки одбор добије тачно онолико гласачких листића колико бирача има на том бирачком месту. С тим у вези је неопходно **обратити пажњу на то да ли на бирачком месту гласају само бирачи уписани у извод из бирачког списка, или евентуално постоји и додатни списак оних бирача који су накнадно уписани у бирачки списак, као и посебан извод ако на том бирачком месту гласају и бирачи који су на одслужењу војног рока, на војној вежби или на школовању у јединицама или установама Војске Србије** (у даљем тексту: бирачи у Војсци Србије). Ако, дакле, на бирачком месту постоје и списак накнадно уписаних бирача и посебан извод за бираче у Војсци Србије, број гласачких листића који се уручује бирачком одбору једнак је збиру бројева бирача уписаних у извод из бирачког списка, бирача уписаних у накнадни списак и бирача у Војсци Србије уписаних у посебан извод.

НАПОМЕНА:

РИК може упутством за спровођење избора да предвиди још неки изборни материјал, због чега треба водити рачуна да се приликом примопредаје прате ставке из записника о примопредаји изборног материјала.

ПЕЧАЋЕЊЕ ВРЕЋЕ СА ИЗБОРНИМ МАТЕРИЈАЛОМ

Пошто се бирачком одбору преда сав предвиђени материјал, он се, **изузев маказа**[1], ставља у врећу за одлагање изборног материјала, коју радно тело, **у присуству чланова бирачког одбора**, **печати сигурносном затворницом**, чији се серијски број уписује у записник о примопредаји изборног материјала.

НАПОМЕНА:

Пре стављања изборног материјала у врећу, спреј за обележавање прста бирача, УВ лампу и канцеларијски материјал треба ставити у посебну кесу или мању врећу, која треба да буде затворена/везана, како се њен садржај не би расуо по врећи.

Пре печаћења, на врећу се лепи налепница у коју се уписују назив општине/града и број бирачког места.

1 Маказе не иду у врећу јер оне служе да се на дан гласања на бирачком месту пресече сигурносна затворница којом је запечаћена врећа.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Запечаћена врећа са изборним материјалом не сме се отварати пре него што се бирачки одбор на дан гласања окупи на бирачком месту.

НАПОМЕНЕ:

Приликом примопредаје изборног материјала, општинска/градска управа треба да бирачком одбору дâ број телефона за контактирање особе која ће бити обавезна да на дан гласања отвори објекат у којем се налази бирачко место.

ПРЕДАЈА ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА ЗА ГЛАСАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ

Посебна правила прописана су за **предају изборног материјала за гласање у иностранству**. Овај материјал бирачким одборима предаје непосредно координатор РИК, а не радно тело.

Примопредаја се врши у седишту Министарства спољних послова. О примопредаји се сачињава **посебан записник**.

Председник бирачког одбора преноси изборни материјал на бирачко место у иностранству на начин на који се доставља дипломатска пошиљка, а којим је осигурана безбедност изборног материјала.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

У оним општинама/градовима у којима ће се са изборима за народне посланике истовремено одржавати и избори за посланике и/или одборнике, предаја изборног материјала бирачким одборима ће се највероватније одржавати истог дана. У том случају, треба водити рачуна о следећем:

- да се изборни материјал за сваке изборе спакује у посебне вреће
- да се спрејови за обележавање прста бирача, УВ лампе и канцеларијски материјал спакују у врећу са изборним материјалом за спровођење избора за народне посланике
- да свака врећа са изборним материјалом буде обележена налепницом на којој ће, осим назива општине/града и броја бирачког места, бити наведено да ли се у њој налази материјал за изборе за народне посланике, изборе за посланике или изборе за одборнике
- да бирачки одбор мора да добије онолико гласачких кутија колико избора се спроводи на бирачком месту

НАПОМЕНА:

Законом о изгледу и употреби грба, заставе и химне Републике Србије прописано је да се у случају истовременог одржавања више избора, на бирачким местима истиче само Државна застава.

3 ПРИПРЕМА ЗА ПОЧЕТАК ГЛАСАЊА

На дан одржавања избора**, БИРАЧКИ ОДБОР СЕ САСТАЈЕ НАЈКАСНИЈЕ У 6.00 ЧАСОВА НА БИРАЧКОМ МЕСТУ,** како би извршио све припреме за почетак гласања.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Члан бирачког одбора или његов заменик треба да буду присутни на бирачком месту, почев од окупљања бирачког одбора на дан гласања, до утврђивања резултата гласања на бирачком месту и попуњавања записника о раду бирачког одбора.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Бирачки одбор не може заменику присутног члана бирачког одбора да забрани да на бирачком месту буде заједно са чланом чији је заменик. У случају да процени да присуство великог броја чланова и заменика чланова бирачког одбора у проширеном саставу угрожава тајност гласања, председник бирачког одбора би требало да укаже на то да није неопходно истовремено присуство и члана бирачког одбора и његовог заменика.

НАПОМЕНА:

Припремама за почетак гласања могу да присуствују и посматрачи којима је РИК издао акредитације.

Бирачко место одређује се за гласање најмање 100 а највише 2.500 бирача. У складу са упутствима РИК, за бирачка места се, по правилу, одређују просторије у објектима у јавној својини, а само изузетно и просторије у објектима у приватној својини. Бирачко место не може бити у верском објекту, објекту у власништву политичке странке или објекту који користи политичка странка, као ни у објекту у власништву кандидата за народног посланика или члана његове породице. Бирачка места, где год је то могуће, треба да буду у приземљу/партеру објекта у којем се налази бирачко место, како би била приступачна особама са инвалидитетом.

Припрема за почетак гласања подразумева три фазе:

- утврђивање потпуности и исправности изборног материјала
- уређивање бирачког места
- договор о подели задужења

3.1. УТВРЂИВАЊЕ ПОТПУНОСТИ И ИСПРАВНОСТИ ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА

Председник бирачког одбора **маказама** сече сигурносну затворницу, **коју мора да сачува и обавезно преда радном телу после гласања.**

Потом се стање изборног материјала у врећи упоређује са подацима из Записника о примопредаји изборног материјала пре гласања и тако се утврђује да ли је примљени материјал потпун и исправан. У случају да нешто од изборног материјала из Записника о примопредаји недостаје, то се констатује у записнику о раду бирачког одбора и о томе се одмах обавештава радно тело или координатор РИК.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Ако бирачком одбору није уручен број гласачких листића који одговара броју бирача који гласају на бирачком месту, то није разлог да бирачки одбор не отвори бирачко место и не започне гласање. Бирачки одбор, дакле, у том случају треба да настави са припремним радњама и омогући почетак гласања на бирачком месту, а о недостатку гласачких листића уноси напомену у записник о раду бирачког одбора.

Да би гласање могло да почне, **НУЖНО** је да на бирачком месту буде следећи изборни материјал:

- збирна изборна листа
- извод из бирачког списка / посебан извод из бирачког списка по коме ће гласати бирачи који су на извршењу заводске санкције
- посебан извод из бирачког списка ако на бирачком месту гласају бирачи у Војсци Србије
- гласачки листићи (**није неопходан тачан број!**)
- контролни лист за проверу исправности гласачке кутије
- гласачка кутија
- један спреј за обележавање прста бирача
- једна УВ лампа
- најмање један параван за обезбеђивање тајности гласања
- прибор за печаћење гласачке кутије

Само ако недостаје нешто од овог материјала, гласање не може почне.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

Ако се на бирачком месту истовремено са изборима за народне посланике одржавају и избори за посланике и/или одборнике, бирачко место може да буде отворено и гласање може да почне само ако је бирачки одбор утврдио да **ЗА СВЕ ИЗБОРЕ** поседује материјал који је наведен као нужан за почетак гласања.

3.2. УРЕЂИВАЊЕ БИРАЧКОГ МЕСТА

Пошто утврди да располаже изборним материјалом неопходним за почетак гласања, чланови бирачког одбора приступају уређивању бирачког места:

- прво се на улазу у објекат у којем се налази бирачко место истичу број и назив бирачког места и Извод из Решења о одређивању бирачких места
- ако у објекту постоји више бирачких места или ако је објекат са једним бирачким местом велики, општинска/градска управа треба да се постара о постављању одговарајућих путоказа
- на улазу у просторију у којој је бирачко место истиче се број и назив бирачког места
- у просторији у којој је бирачко место истиче се Државна застава Републике Србије
- збирна изборна листа се обавезно истиче у просторији у којој је бирачко место или непосредно испред просторије

Потом се просторија уређује тако да од улаза до гласачке кутије, места за обављање изборних радњи буду обавезно постављена следећим редоследом:

- место на којем се врши провера УВ лампом
- место на којем се утврђује идентитет бирача
- место на којем се налази извод из бирачког списка и посебан извод из бирачког списка за бираче у Војсци Србије ако гласају на том бирачком месту
- место на којем се уручују гласачки листићи
- место на којем се прст бирача обележава спрејом
- паравани за обезбеђивање тајности гласања
- гласачка кутија

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Паравани за гласање морају да буду постављени тако да обезбеде тајност гласања, односно тако да нико од чланова бирачког одбора, посматрача, новинара или других бирача не може да види како бирач попуњава гласачки листић.

НАПОМЕНА:

На гласачку кутију се обавезно лепи папир са напоменом да је гласачка кутија намењена гласању на изборима за народне посланике.

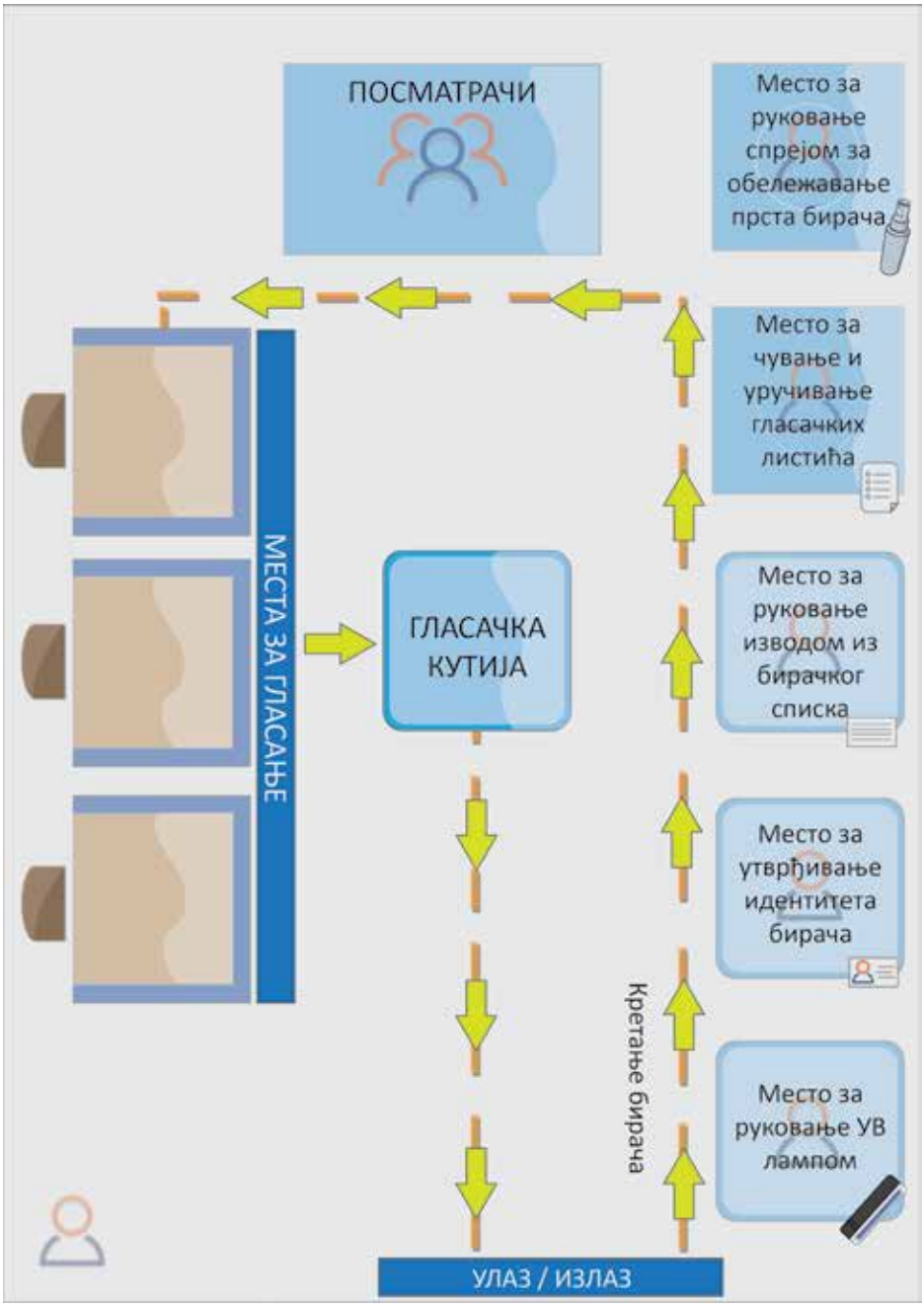

Шема бирачког места на којем се одржавају избори за народне посланике

Осим уређивања просторије у којој треба да се гласа, бирачки одбор мора да провери да ли су у тој просторији, или на објекту у којем је бирачко место, као и на 50 метара од бирачког места **истакнути симболи подносилаца изборних листа** (политичких странака, страначких коалиција, група грађана) и други изборни пропагандни материјал. Ако утврди да је такав материјал истакнут, бирачки одбор треба да га уклони, а ако то није у могућности, о потреби да се уклони обавештава радно тело РИК, које ће обавестити надлежну комуналну службу.

НАПОМЕНА:

О томе да у просторији у којој се гласа или на објекту у којем је бирачко место, као и на 50 метара од бирачког места није истакнут изборни пропагандни материјал бирачки одбор мора да се стара све време док траје гласање на бирачком месту.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

У оним општинама/градовима у којима ће се истовремено одржавати и покрајински и/или локални избори, после места на којем се уручују гласачки листићи за парламентарне изборе, треба обезбедити место за извод из бирачког списка за гласање на покрајинским изборима и место на којем се уручују гласачки листићи за покрајинске изборе и/или место за извод из бирачког списка за гласање на локалним изборима и место на којем се уручују гласачки листићи за локалне изборе.

Такође, поред места на којем је гласачка кутија за гласање на парламентарним изборима, треба обезбедити и место за гласачку кутију за покрајинске и/или локалне изборе.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Велики број бирачких одбора, када се на бирачком месту гласа на више избора, те има више од једне гласачке кутије, на њих, уместо папира са ознаком кутије, лепи гласачке листиће, како би бирачи знали у коју кутију треба да убаце који гласачки листић. У том случају, бирачки одбори не смеју да забораве да те гласачке листиће, по завршеном гласању, скину са гласачких кутија и уврсте односно уброје у неупотребљене гласачке листиће! **У супротном ће имати проблем код утврђивања резултата гласања**.

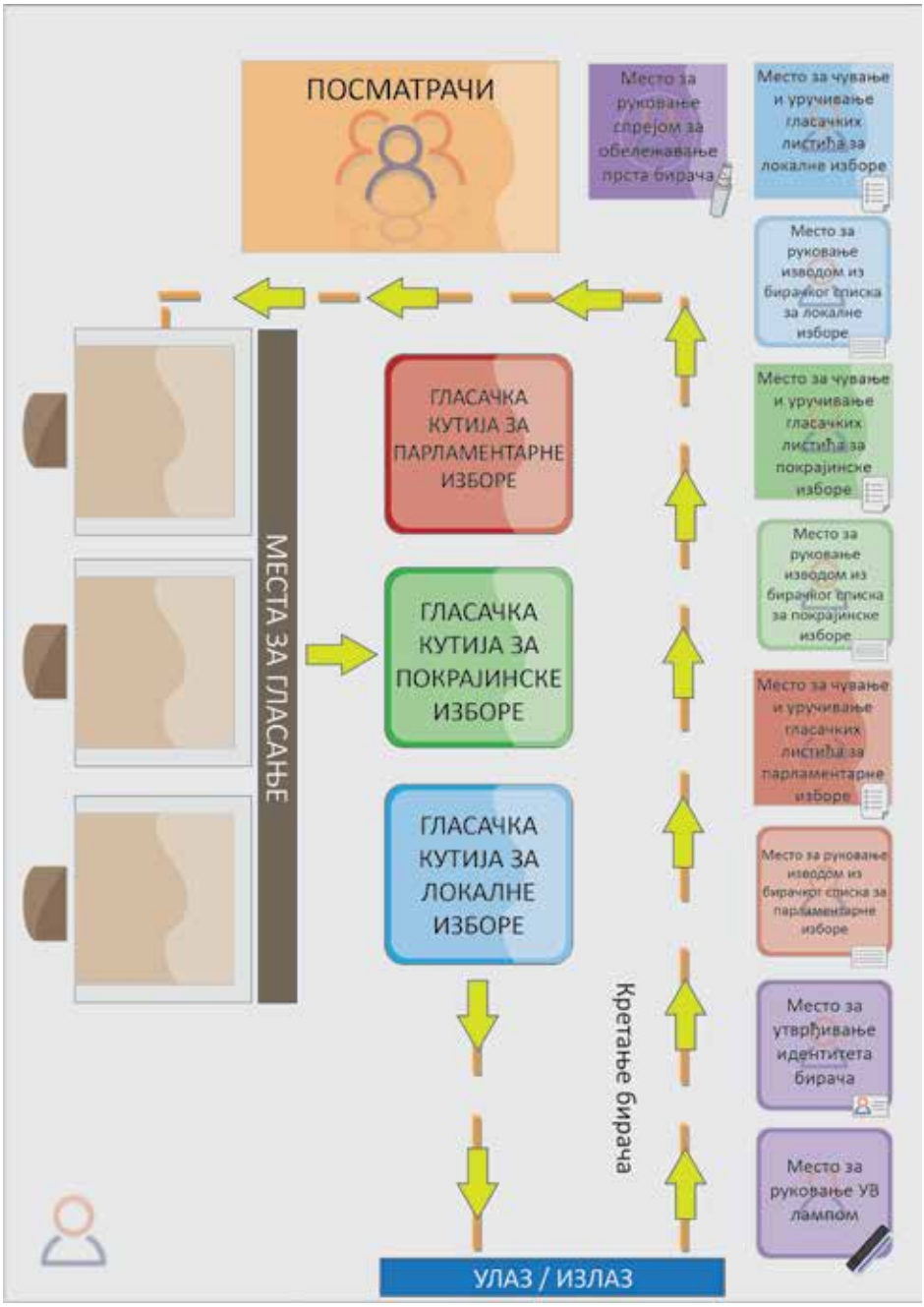

Шема бирачког места на којем се истовремено одржава више избора

3.3. ДОГОВОР О ПОДЕЛИ ЗАДУЖЕЊА

По завршетку уређивања бирачког места, чланови бирачког одбора договарају се о подели задужења током спровођења гласања. Најважније је да се утврди који ће чланови, односно заменици чланова, бити задужени за спровођење следећих радњи:

- руковање УВ лампом
- утврђивање идентитета бирача
- руковање изводом из бирачког списка и посебним изводом из бирачког списка за гласање бирача у Војсци Србије
- чување и уручивање гласачких листића
- руковање спрејом за обележавање прста бирача

Осим наведеног, бирачки одбор треба да одреди и:

- **три члана или заменика члана бирачког одбора у проширеном саставу**, који су представници три различита подносиоца изборних листа **и који ће, као повереници бирачког одбора, спровести гласање ван бирачког места**
- члана или заменика члана бирачког одбора који ће бити **задужен за попуњавање контролног формулара и вршење логичко-рачунске контроле резултата гласања унетих у контролни формулар**

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Подела задужења не значи да за свако посебно задужење може да буде одређен само један члан бирачког одбора, напротив. Пожељно је да се чланови бирачког одбора смењују у обављању послова везаних за спровођење гласања.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

Ако се на бирачком месту гласа и на покрајинским и локалним изборима, треба одредити и:

- лице које ће руковати изводом из бирачког списка за гласање на локалним изборима и/или лице које ће руковати изводом из бирачког списка за гласање на покрајинским изборима
- лице које ће уручивати гласачке листиће за локалне и/или покрајинске изборе
- лице које ће се старати о томе да бирачи гласачке листиће убацују у одговарајуће гласачке кутије

4 ОТВАРАЊЕ БИРАЧКОГ МЕСТА

Након што обави све припреме за спровођење гласања **и пошто су сви чланови и заменици чланова бирачког одбора на видно место окачили своје идентификационе картице**, бирачки одбор утврђује да гласање може да почне, тако што у Записнику о раду бирачког одбора констатује:

- да на бирачком месту и на удаљености до 50 метара од бирачког места нема истакнутих симбола политичких странака и другог изборног пропагандног материјала
- да је просторија у којој ће се гласати уређена сагласно закону и да је обезбеђена тајност гласања
- да је примљен изборни материјал који је неопходан за почетак гласања на бирачком месту

НАПОМЕНА:

Чланови бирачког одбора морају да своје идентификационе картице носе све време док су на бирачком месту.

Пре отварања бирачког места, председник бирачког одбора у Записник о раду бирачког одбора уписује имена **присутних чланова и заменика чланова бирачког одбора**. Имена оних чланова и заменика чланова бирачког одбора који на бирачко место дођу током гласања не уписују се у Записник о раду бирачког одбора.

НАПОМЕНА:

Осим уписивања присутних чланова и заменика чланова бирачког одбора у Записник о раду бирачког одбора, председник бирачког одбора је дужан да, **током целог дана**, води рачуна о томе да се чланови и заменици чланова бирачког одбора уписују у одговарајућу **евиденцију присутности чланова и заменика чланова бирачког одбора у сталном или проширеном саставу**, која служи као основ за исплату накнада за рад у бирачком одбору.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Председник бирачког одбора мора да напомене члановима и заменицима чланова бирачког одбора да њихово уписивање у Записник о раду бирачког одбора да су били присутни приликом отварања бирачког места и/или у евиденцију присутности на бирачком месту не замењује, односно не искључује обавезу потписивања Записника о раду бирачког одбора на крају рада бирачког одбора.

У складу са законом, бирачка места се отварају **у 7.00 часова**, а затварају **у 20.00 часова** и у току тог времена бирачко место мора бити непрекидно отворено.

У одговарајућој рубрици Записника о раду бирачког одбора, неопходно је, **одмах по отварању бирачког места, уписати време отварања бирачког места**.

ПРОВЕРА ИСПРАВНОСТИ ГЛАСАЧКЕ КУТИЈЕ

Пошто се отвори бирачко место и пошто на бирачко место дође први бирач **који није у саставу бирачког одбора на том бирачком месту**, врши се провера исправности гласачке кутије тако што се утврђује да је празна и исправна, након чега се попуњава контролни лист за проверу исправности гласачке кутије, који потписују чланови бирачког одбора и тај први бирач.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Када први бирач дође на бирачко место, пре приступања провери исправности гласачке кутије, бирачки одбор обавезно прво УВ лампом проверава да ли је тај бирач можда већ негде гласао, затим утврђује његов идентитет одговарајућом исправом и проверава да ли је уписан у извод из бирачког списка.

После попуњавања и потписивања контролног листа, контролни лист се убацује у гласачку кутију, која се након тога затвара и печати.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

На оним бирачким местима на којима ће се истовремено гласати и на покрајинским и на локалним изборима, **могућа је ситуација да неки бирач буде уписан само у извод из бирачког списка за гласање на парламентарним изборима, а не и у извод за гласање на локалним и/или покрајинским изборима, и обрнуто!** Бирачки одбор то мора да има у виду, те да обавезно провери да ли је први бирач који је дошао на бирачко место уписан у све изводе из бирачког списка. Ако није, поступак провере исправности гласачке кутије врши се само за оне изборе на којима тај бирач може да гласа.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Ако се на бирачком месту гласа на више избора, бирачки одбор мора да води рачуна да сваки контролни лист за проверу исправности гласачке кутије убаци у одговарајућу гласачку кутију.

Тек пошто се обаве све наведене радње, бирачки одбор ће омогућити првом бирачу да гласа.

5 ГЛАСАЊЕ НА БИРАЧКОМ МЕСТУ

Бирач гласа на бирачком месту на којем је уписан у извод из бирачког списка. Изузетно, бирач може да гласа и изван бирачког места на којем је уписан у извод из бирачког списка, под условом да се ради о лицу које није у стању да дође на бирачко место (немоћно или спречено лице).

Посебна правила за гласање одређена су за бираче који се налазе у притвору или на издржавању заводских санкција, као и за бираче у Војсци Србије.

Бирачи који се налазе у притвору или на издржавању заводских санкција гласају на бирачком месту унутар завода у којем се налазе.

Бирачи у Војсци Србије гласају на бирачким местима која су најближа јединици или установи у којој се налазе.

Сваком бирачу се обавезно, најкасније пет дана пре дана одржавања избора, доставља обавештење о дану и времену одржавања избора, са бројем и адресом бирачког места на коме гласа и бројем под којим је уписан у извод из бирачког списка.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Бирачки одбор је дужан да особи која се креће уз помоћ пса водича и има одговарајућу исправу за кретање уз помоћ пса водича **омогући слободан приступ објекту** у којем је бирачко место и самом бирачком месту.

Под одговарајућом исправом за кретање уз помоћ пса водича сматра се:

1) доказ о стеченим знањима, способностима и вештинама за кретање са псом водичем – за особу која се креће уз помоћ пса водича

2) доказ о завршеној обуци – за пса водича

Када бирач дође на бирачко место, бирачки одбор предузима следеће радње:

- проверу УВ лампом да ли је бирач гласао на другом бирачком месту
- утврђивање идентитета бирача
- проверу да ли је бирач уписан у извод из бирачког списка
- уручивање гласачког листића бирачу
- обележавање бирача спрејом

ПРОВЕРА УВ ЛАМПОМ ДА ЛИ ЈЕ БИРАЧ ГЛАСАО НА ДРУГОМ БИРАЧКОМ МЕСТУ

ПРОВЕРА УВ ЛАМПОМ подразумева проверу да ли је кажипрст десне руке бирача већ обележен невидљивим мастилом.

Ако бирач нема кажипрст десне руке, проверава се да ли је обележен следећи доступан прст удесно и коначно палац те руке, испод корена нокта.

Ако бирач нема десну шаку, проверава се да ли је обележен кажипрст леве руке, односно следећи доступан прст улево и коначно палац те руке, испод корена нокта.

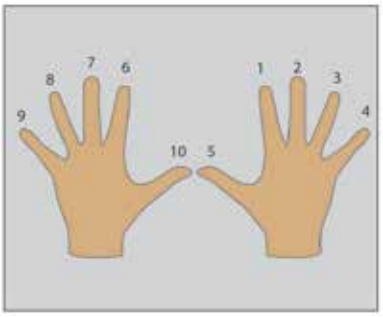

Ако бирач нема шаке, провера УВ лампом се не врши.

Ако се УВ лампом утврди постојање трагова мастила из спреја којим се обележава прст бирача, сматра се да је бирач већ гласао на другом бирачком месту, због чега му бирачки одбор **не сме дозволити да гласа, те је бирач дужан да без одлагања напусти бирачко место**.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Изузетно, члановима бирачких одбора који су одређени да рукују спрејом за обележавање прста бирача треба дозволити да гласају на свом бирачком месту уз решење о именовању за члана бирачког одбора!

УТВРЂИВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА БИРАЧА

Након што утврди да бирач није гласао, неопходно је да бирачки одбор **УТВРДИ ИДЕНТИТЕТ БИРАЧА**. Утврђивање идентитета бирача врши се тако што бирач прилази следећем члану бирачког одбора, саопштава му своје име и презиме и предаје му обавештење о гласању**, ако га је понео,** и доказује свој идентитет.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Бирач није у обавези да обавештење о времену и месту гласања понесе на бирачко место и бирачки одбор не сме том бирачу да ускрати право да гласа само зато што то обавештење није понео на гласање.

Свој идентитет бирач доказује **важећом личном картом, односно важећом путном исправом (пасош)**.

За доказивање идентитета не може се користити возачка дозвола, јер њен образац не садржи ЈМБГ бирача.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

У пракси се може десити и случај да на бирачко место дође бирач који поседује важећи документ у **којем је наведено друго презиме у односу на презиме наведено у изводу из бирачког списка**. У овом случају, бирачки одбор треба том бирачу да омогући да гласа, без обзира на ту околност, под условом да се на основу слике бирача и јединственог матичног броја грађана у документу којим доказује свој идентитет може утврдити да је у питању иста особа.

Ако на бирачком месту гласају бирачи у Војсци Србије, они свој идентитет могу да докажу и војном легитимацијом која садржи слику бирача и његов јединствени матични број грађана.

Бирач који гласа на бирачком месту унутар **завода за извршење заводских санкција** свој идентитет може да докаже и одговарајућом исправом коју му издаје тај завод.

ПРОВЕРА ДА ЛИ ЈЕ БИРАЧ УПИСАН У ИЗВОД ИЗ БИРАЧКОГ СПИСКА

Након што утврди идентитет бирача, бирачки одбор приступа **ПРОВЕРИ ДА ЛИ ЈЕ БИРАЧ УПИСАН У ИЗВОД ИЗ БИРАЧКОГ СПИСКА**.

Ова провера се врши тако што бирач прилази члану бирачког одбора који је задужен за руковање изводом из бирачког списка, који проналази бирача у изводу и **заокружује редни број испред његовог имена**, **што је знак да је бирач гласао**, након чега се бирач потписује на одговарајућем месту у изводу.

НАПОМЕНА:

У случају да не може да нађе бирача у изводу, члан бирачког одбора треба да провери да ли се тај бирач налази у списку накнадних промена у изводу из бирачког списка, ако такав списак постоји. Он се, по правилу, налази после последње стране извода.

Ако бирач није уписан ни у извод из бирачког списка, ни у списак накнадних промена у бирачком списку, бирачки одбор треба да упути бирача да провери на којем је бирачком месту уписан у бирачки списак, упитом на интернет страници https://upit.birackispisak.gov.rs, или контактирањем телефоном Министарства државне управе и локалне самоуправе.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Закон је строго забранио било каква дописивања у извод из бирачког списка. Кршење ове забране подразумева поништавање гласања на бирачком месту и распуштање бирачког одбора. Зато бирачки одбор, ако не нађе неко лице у изводу из бирачког списка, **НИКАКО НЕ СМЕ** да га допише у извод и не сме му дозволити да гласа, без обзира на то што га евентуално познаје или што то лице тврди да гласа на том бирачком месту.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Бирач са инвалидитетом који није у стању да својеручно напише своје име и презиме у изводу из бирачког списка, има могућност да се потпише тако што ће на одговарајуће место у изводу из бирачког списка отиснути **печат који садржи податке о његовом личном идентитету**, односно **печат са уграviраним потписом (факсимил)**.

Бирач који није писмен, односно бирач са инвалидитетом који не поседује печат који садржи податке о његовом личном идентитету, односно факсимил, не потписује се у изводу из бирачког списка, већ то уместо њега чини његов помагач којег је довео са собом на бирачко место ради попуњавања гласачког листића.

УРУЧИВАЊЕ ГЛАСАЧКОГ ЛИСТИЋА

Пошто се бирач потпише у извод из бирачког списка (или евентуални списак накнадних промена у бирачком списку), следећи члан бирачког одбора му уручује гласачки листић.

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ БИРАЧА СПРЕЈОМ

Након што му се уручи гласачки листић, бирач прилази члану бирачког одбора који му **СПЕЦИЈАЛНИМ СПРЕЈОМ ОБЕЛЕЖАВА КАЖИПРСТ ДЕСНЕ РУКЕ** испод корена нокта као знак да је гласао.

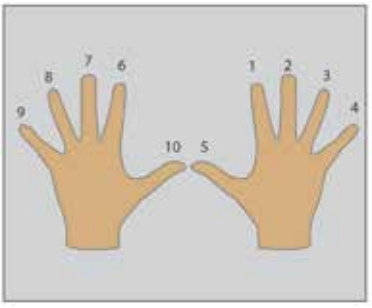

Бирачу који нема кажипрст десне руке биће обележен следећи доступан прст удесно и коначно палац те руке, испод корена нокта.

Бирачу који нема десну шаку биће обележен кажипрст леве руке, односно следећи доступан прст улево и коначно палац те руке, испод корена нокта.

Ако бирач нема шаке, обележавање се не обавља.

ГЛАСАЊЕ БИРАЧА

Пошто се обаве све претходно описане радње, бирач може да приступи гласању, **а бирачки одбор ће упутити бирача да гласање обави иза паравана за гласање**.

Бирач има право да од бирачког одбора затражи да му се појасни начин гласања. У том случају, бирачки одбор ће бирача упутити на то:

- да је гласање тајно и да се гласа искључиво иза паравана за обезбеђивање тајности гласања
- да се гласа само за једну изборну листу, заокруживањем редног броја испред назива те изборне листе
- да, пошто попуни гласачки листић, сам пресавија гласачки листић тако да се не види како је гласао и да га убацује у гласачку кутију, након чега напушта бирачко место

ТАЈНОСТ ГЛАСАЊА

Бирачки одбор је дужан да се стара о обезбеђивању тајности гласања.

То нарочито подразумева вођење рачуна о томе:

- да је гласање слободно и да нико нема право да спречава или приморава бирача да гласа, да га позива на одговорност због тога што јесте или није гласао или да тражи од бирача да се изјасни зашто је и за кога је гласао
- да у просторији у којој се обавља гласање може бити присутан само онолики број бирача колико има места на којима је обезбеђена тајност гласања

- да је забрањено задржавање на бирачком месту свих лица која немају права и дужности у вези са спровођењем избора

УБАЦИВАЊЕ ГЛАСАЧКОГ ЛИСТИЋА У ГЛАСАЧКУ КУТИЈУ

Пошто попуни гласачки листић, бирач га пресавија и убацује у гласачку кутију, а затим напушта бирачко место.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Једна од битних новина на предстојећим изборима биће обавеза бирачког одбора да, у случају да констатује или посумња да неки бирач свој гласачки листић није убацио у гласачку кутију пре напуштања бирачког места, о томе обавести полицију и радно тело РИК.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

У случају да се заједно са парламентарним изборима одржавају и покрајински и/или локални избори, потребно је да бирач, након што преузме гласачки листић за парламентарне изборе, приђе члану бирачког одбора који је задужен за руковање изводом из бирачког списка за гласање на покрајинским односно локалним изборима. Овај члан бирачког одбора ће поновити описани поступак проналажења бирача у изводу, заокруживања редног броја испред имена бирача и потписивања бирача у извод, а следећи члан уручује гласачки листић за покрајинске односно локалне изборе.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

У случају истовременог одржавања више избора, могуће је да неки бирачи нису уписани у све изводе из бирачког списка (на пример, лица која гласају на изабраном месту гласања или интерно расељена лица), тако да се мора водити рачуна о томе да бирачи могу да гласају само на оним изборима за које су уписани у извод из бирачког списка, те да бирачки одбор никако не сме да дописује бираче у изводе у који нису уписани.

Бирачки одбор мора да води посебно рачуна о томе да бирачи гласачке листиће убацују у одговарајуће гласачке кутије, због чега би све гласачке кутије требало да садрже ознаку на које се изборе односе.

Осим тога, приликом договора о подели задужења, требало би одредити и члана бирачког одбора који ће стајати поред гласачких кутија и старати се о томе да бирачи правилно убацују гласачке листиће.

6 ПОСЕБНА ПРАВИЛА ГЛАСАЊА ЗА СЛЕПА ЛИЦА И ЛИЦА СА ДРУГИМ ВИДОВИМА ИНВАЛИДИТЕТА, НЕПИСМЕНИХ И СПРЕЧЕНИХ ЛИЦА НА БИРАЧКОМ МЕСТУ И ВАН БИРАЧКОГ МЕСТА

ЛИЦЕ КОЈЕ НИЈЕ У СТАЊУ ДА ПОПУНИ ГЛАСАЧКИ ЛИСТИЋ

Законом је прописано право бирача који није у могућности да на бирачком месту лично гласа (слепо, инвалидно или неписмено лице) да собом поведе лице које ће уместо њега, на начин које му оно одреди, испунити гласачки листић, односно обавити гласање.

Бирачки одбор је дужан да у Записник о раду бирачког одбора упише:

- укупан број бирача који су гласали уз помоћ помагача
- колико је од тог броја гласало слепих лица, колико лица са другим видовима инвалидитета и колико неписмених лица
- под којим редним бројевима су ти бирачи уписани у извод из бирачког списка

ЛИЦЕ КОЈЕ НИЈЕ У СТАЊУ ДА ДОЂЕ НА БИРАЧКО МЕСТО

Закон дозвољава могућност да немоћна и спречена лица гласају и ван бирачког места.

У складу са правилима РИК, под немоћним и спреченим лицима сматрају се:

- лица која из здравствених разлога нису у могућности да дођу на бирачко место
- особе са инвалидитетом
- немоћна стара лица

Сходно наведеном, немоћним и спреченим лицима **не сматрају** се лица која због природе посла који обављају нису у могућности да у време док је бирачко место отворено обаве гласање на бирачком месту.

Закон није дефинисао на којој територији може да се налази бирач да би имао право да гласа ван бирачког места. Дакле. није дефинисано да ли би бирачки одбор морао да оде код бирача који се, нпр. услед болести, не налази код куће, већ је код рођака који га негује, а живи на другом, удаљеном крају општине/града. Републичка изборна комисија је ово питање у пракси различито решавала од избора до избора, тако да је једним правилима прописивала да бирачки одбор не сме да напушта територију свог бирачког места, док је другим правилима дозвољавала гласање на територији целе општине/града.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Приликом одређивања чланова бирачког одбора који ће, као повереници, спроводити гласање ван бирачког места, бирачки одбор је дужан да у Правилима о раду бирачих одбора провери да ли је гласање ван бирачког места дозвољено ван територије коју обухвата то бирачко место.

Законом је прописано да бирач који није у могућности да гласа на бирачком месту, о томе да жели да гласа мора да обавести бирачки одбор **најкасније до 11 часова на дан гласања**.

Бирачки одбор је у обавези да провери да ли су сви бирачи који су се пријавили за гласање ван бирачког места:

- уписани у извод из бирачког списка
- да ли се налазе на територији на којој може да се спроведе гласање ван бирачког места

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Приликом провере да ли је бирач уписан у извод из бирачког списка, бирачки одбор НЕ СМЕ да заокружи број под којим је бирач уписан у извод. Заокруживање тог редног броја се врши тек по повратку повереника бирачког одбора од бирача, односно пошто се утврди да је бирач потписао потврду о бирачком праву за гласање ван бирачког места.

Пре одласка код бирача, попуњавају се потврде о изборном праву за гласање ван бирачког места, које потписује председник бирачког одбора.

Огледни примерак

ПОТВРДА

О ИЗБОРНОМ ПРАВУ ЗА ГЛАСАЊЕ ВАН БИРАЧКОГ МЕСТА

Потврђује се да је

_____,
(име и презиме)

_____
(ЈМБГ)

са пребивалиштем у

_____
(место)

_____
(адреса стана)

уписан у извод из бирачког списка под редним бројем _____

за гласање на изборима за народне посланике Народне скупштине

расписаним за __. _____ 2020. године, на бирачком месту број _____,

у општини/граду _____
(назив општине / града)

и да има изборно право.

У_____, _____ 2020. године
(место) (дан и месец)

БИРАЧ

_____
(потпис)

_____
(име и презиме)

ПРЕДСЕДНИК БИРАЧКОГ ОДБОРА

_____
(потпис)

_____
(име и презиме)

НАПОМЕНА: Потврду попуњава и потписује председник бирачког одбора пре одласка повереника бирачког одбора код бирача који гласа ван бирачког места. Бирач обавезно потписује потврду, коју повереници бирачког одбора враћају бирачком одбору. Ако ова потврда није потписана од стране бирача, сматраће се да бирач није гласао.

За потребе спровођења гласања бирача ван бирачког места, председник бирачког одбора и повереници бирачког одбора припремају следећи материјал:

- Збирну изборну листу
- УВ лампу
- спреј за обележавање прста бирача
- попуњене потврде о изборном праву за гласање ван бирачког места, за све бираче који треба да гласају ван бирачког места
- потребан број гласачких листића за све бираче који треба да гласају ван бирачког места
- потребан број коверата у које бирачи који гласају ван бирачког места треба да ставе своје гласачке листиће пошто гласају (посебне коверте)
- потребан број коверата у које бирачи који гласају ван бирачког места треба да ставе посебне коверте са гласачким листићем и потписану потврду о изборном праву за гласање ван бирачког места (службене коверте)
- прибор за писање и печаћење коверата (оловке, печат и печатни восак)

Као што је поменуто, **гласање ван бирачког места спроводе повереници бирачког одбора – три члана или заменика члана бирачког одбора у проширеном саставу који су представници подносилаца три различите изборне листе**.

НАПОМЕНА:

Ако се за гласање ван бирачког места пријавио велики број бирача, бирачки одбор може да се договори да се одреди више тимова за спровођење гласања ван бирачког места, како би се обезбедило да гласају сви пријављени бирачи. У том случају, бирачки одбор ће од радног тела РИК затражити додатне спрејове, УВ лампе и збирне изборне листе.

НАПОМЕНА:

Гласању ван бирачког места имају право да присуствују акредитовани домаћи и страни посматрачи.

По доласку код бирача, прво се проверава УВ лампом да ли је бирач можда већ гласао и утврђује се његов идентитет.

Потом му се предаје гласачки листић, збирна изборна листа, попуњена потврда о изборном праву за гласање ван бирачког места и посебан коверат у који ће бирач ставити гласачки листић пошто буде гласао.

Након тога, бирачу се спрејом обележава прст, објашњава му се процедура гласања и напомиње:

- да треба да потпише потврду о изборном праву за гласање ван бирачког места
- да попуњен и пресавијен гласачки листић стави у коверат

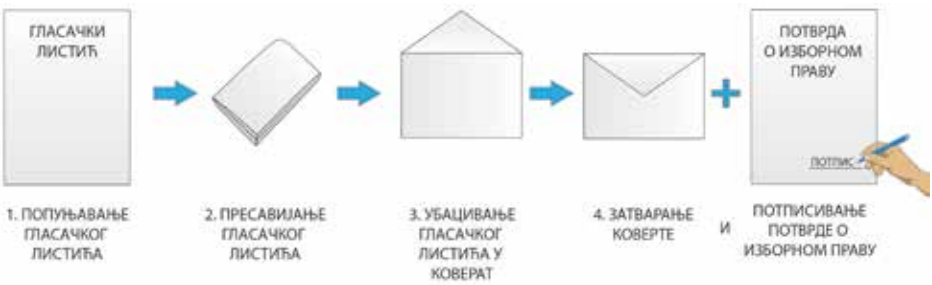

Пошто обаве горе наведене радње, повереници бирачког одбора напуштају просторију у којој бирач треба да гласа.

НАПОМЕНА:

Ако бирач није у стању да попуни гласачки листић (слепо лице, лице са другим видовима инвалидитета или неписмено лице), он може да гласа уз помоћ помагача, на исти начин на који ту помоћ користе слепа лица, лица са другим видовима инвалидитета или неписмена лице која гласају на бирачком месту.

Пошто гласа, повереници бирачког одбора се враћају у просторију где је бирач гласао и преузимају потписану потврду о изборном праву за гласање ван бирачког места, збирну изборну листу и коверат у који је бирач ставио свој гласачки листић и који се у присуству бирача печати.

Затим се у службени коверат стављају потписана потврда о изборном праву и запечаћен посебан коверат у којем се налази гласачки листић, након чега се гласање сматра завршеним.

1. ПОТПИСАНА ПОТВРДА О ИЗБОРНОМ ПРАВУ И ЗАТВОРЕНА КОВЕРТА У КОЈОЈ ЈЕ ГЛАСАЧКИ ЛИСТИЋ

2. СЛУЖБЕНИ КОВЕРАТ

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Повереници бирачког одбора, пре одласка од бирача, обавезно морају да провере да ли је бирач потписао потврду о изборном праву за гласање ван бирачког места, **јер потпис у тој потврди замењује потпис у изводу из бирачког списка, а непотписана потврда, према закону, значи да бирач није гласао и да се, стога, његов гласачки листић не сме убацити у гласачку кутију**!

По повратку на бирачко место, повереници бирачког одбора одмах предају председнику бирачког одбора службени коверат, који председник бирачког одбора отвара и проверава да ли се у њему налази потврда о изборном праву за гласање ван бирачког места и да ли је потписана од стране бирача.

Тек пошто се утврди да се у службеном коверту налази потврда о изборном праву за гласање ван бирачког места и да је потписана од стране бирача, заокружује се редни број под којим је тај бирач уписан у извод из бирачког списка,

Потом, председник бирачког одбора отвара запечаћени посебан коверат и из њега вади гласачки листић и убацује га у гласачку кутију, водећи рачуна да се не види за кога је бирач гласао.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

АКО ЈЕ ПОТВРДА О ИЗБОРНОМ ПРАВУ ЗА ГЛАСАЊЕ ВАН БИРАЧКОГ МЕСТА ПОТПИСАНА, бирачки одбор не сме да заборави да заокружи редни број под којим је бирач уписан у извод из бирачког списка. У супротном, имаће проблем код утврђивања резултата гласања и броја бирача који су гласали!

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

АКО ПОТВРДА О ИЗБОРНОМ ПРАВУ НИЈЕ ПОТПИСАНА, НЕ СМЕ се заокружити редни број под којим је бирач уписан у извод, а службени коверат у којем је гласачки листић се НЕ ОТВАРА, већ се тако запечаћен предаје радном телу после гласања у коверти са неупотребљеним гласачким листићима! Ову околност председник бирачког одбора обавезно уноси у записник о раду бирачког одбора, као догађај од значаја за гласање.

Бирачки одбор уноси у Записник о раду бирачког одбора:

- укупан број бирача који су гласали ван бирачког места
- колико је од тог броја гласало лица која нису могла да дођу на бирачко место из здравствених разлога, колико лица са инвалидитетом и колико немоћних старих лица
- под којим редним бројевима су ти бирачи уписани у извод из бирачког списка

НАПОМЕНА:

Посебну пажњу треба посветити прецизном упису свих редних бројева под којима су бирачи који су гласали ван бирачког места уписани у извод из бирачког списка.

Бирачки одбор након гласања, уз остали изборни материјал, у посебној коверти прилаже **ПОТПИСАНЕ** и **НЕПОТПИСАНЕ** потврде о изборном праву свих бирача који су гласали ван бирачког места.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

Ако се истовремено спроводе и покрајински и/или локални избори, бирачки одбор обавезно проверава да ли је бирач уписан у **СВЕ ИЗВОДЕ ИЗ БИРАЧКОГ СПИСКА**.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Ако се истовремено спроводе и покрајински и/или локални избори и бирач има право да гласа и на парламентарним и на покрајинским и на локалним изборима, бирачки одбор треба да попуни три потврде о изборном праву за гласање ван бирачког места, дакле посебну потврду за сваке изборе и **бирач је дужан** да потпише све три потврде, **јер, подсећања ради, потпис бирача у тим потврдама замењује потпис бирача у изводима из бирачког списка**.

Повереници бирачког одбора ОБАВЕЗНО треба да скрену пажњу бирачу да мора да потпише све потврде о изборном праву и да сваки гласачки листић стави у засебан коверат, а не све у један исти.

ОБРАТИТИ ПОСЕБНУ ПАЖЊУ:

Ако је бирач гласао и на покрајинским и на локалним изборима, по повратку на бирачко место обавезно се мора проверити да ли је бирач потписао и потврде о изборном праву за гласање и на тим изборима!

7 ОДРЖАВАЊЕ РЕДА НА БИРАЧКОМ МЕСТУ

Бирачки одбори су дужни да се старају о реду на бирачком месту.

С тим у вези, треба имати у виду да на бирачком месту могу да буду присутна само она лица која имају права и дужности у вези са спровођењем избора. То су:

- чланови и заменици чланова бирачког одбора
- чланови и заменици чланова РИК
- бирачи
- акредитовани посматрачи
- представници медија

Чланови бирачког одбора и чланови РИК могу све време присуствовати гласању на бирачком месту.

Бирач може да буде присутан на бирачком месту само онолико времена колико је потребно да се обави процедура гласања. Пошто обави гласање, бирач је дужан да одмах напусти бирачко место.

Већ је поменуто да у просторији у којој се обавља гласање може бити присутан само онолики број бирача колико има обезбеђених места за тајност гласања.

Лице којем бирачки одбор није дозволио да гласа (зато што није уписано у извод из бирачког списка ни у списак накнадних

промена у бирачком списку, или не може да докаже свој идентитет или је провера УВ лампом показала да је већ гласало) дужно је да напусти бирачко место одмах пошто му бирачки одбор саопшти да не може да гласа.

Посматрачи су лица којима је РИК одобрила праћење избора и они могу да буду присутни на бирачком месту само ако поседују акредитацију РИК.

Посматрачи имају право да прате сваку фазу рада бирачког одбора и сваку изборну радњу, што значи да на бирачко место могу доћи већ приликом окупљања чланова бирачког одбора, дакле и пре отварања бирачког места, и на бирачком месту могу остати све до краја рада бирачког одбора.

НАПОМЕНА:

Према правилима РИК, страни посматрач може доћи на бирачко место у пратњи акредитованог преводиоца, при чему тај преводилац не сме да буде присутан на бирачком месту без посматрача у чијој је пратњи. Што се тиче домаћих посматрача, једно удружење може да пријави више посматрача, али на бирачком месту може да буде присутан само један од њих, што значи да могу да се смењују током гласања.

Присуство посматрача на бирачком месту се констатује у Записнику о раду бирачког одбора, са навођењем имена посматрача и организације коју представљају.

Бирачки одбор има овлашћење да удаљи посматрача са бирачког места ако:

- нарушава ред на бирачком месту
- омета рад бирачког одбора
- на било који начин покуша да учествује у раду бирачког одбора

У случају да бирачки одбор удаљи посматрача са бирачког места, непходно је да то и констатује у Записнику о раду бирачког одбора и да о томе обавести РИК, преко радног тела.

Представници медија могу доћи на бирачко место да би припремили извештај о току гласања, уз претходну најаву радном телу или координатору РИК, и мимо тога се не смеју задржавати на бирачком месту.

Као нарушавање реда на бирачком месту квалификују се све оне радње којима се повређује тајност гласања (на пример, да неко стоји у близини паравана и посматра како бирачи попуњавају гласачке листиће) или се утиче на одлуку бирача о томе како ће гласати (на пример, вршење пропаганде на бирачком месту или истицање симбола политичких странака и другог пропагандног материјала на бирачком месту и на удаљености до 50 метара од бирачког места).

Осим тога, под нарушавањем реда на бирачком месту подразумева се и кршење забране:

- коришћења мобилних телефона и других средстава електронских комуникација, као и фотоапарата и камера
- прављења спискова бирача који су изашли или нису изашли на изборе (на пример, уписивање на посебном папиру имена или редних бројева у изводу из бирачког списка бирача који су изашли или нису изашли да гласају)

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

На бирачком месту је дозвољено уписивање цртица на посебном листу хартије, као евиденција о излазности бирача. Ово посебно важи за она бирачка места која током избора буду одређена да шаљу извештаје РИК о излазности бирача, у складу са посебном одлуком коју за сваке изборе доноси РИК.

Ако на бирачком месту дође до нарушавања реда, на бирачком одбору је да тај ред успостави, са правом да гласање прекине док се ред не успостави.

У случају да дође до прекида гласања, бирачки одбор је у обавези да у Записнику о раду бирачког одбора наведе разлоге за прекид и колико је прекид трајао.

Ако је прекид гласања трајао **дуже од једног часа**, **гласање се продужава** за онолико времена колико је прекид трајао. На пример, ако је гласање прекинуто у 13.30 часова, а настављено у 14.55, бирачко место треба да буде отворено до 21.25 часова.

Ако је прекид трајао **краће од сат времена, гласање се не продужава**.

Припадници полиције на дужности могу ући на бирачко место само на позив председника бирачког одбора, ако су на бирачком месту нарушени ред и мир.

Изузетно, полицајац у униформи може да уђе на бирачко место на којем је уписан у извод из бирачког списка да би гласао, под условом да не носи оружје и друга средства принуде.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

У случају истовременог одржавања и покрајинских и локалних избора, на бирачком месту могу све време да буду присутни и чланови покрајинске, односно локалне изборне комисије.

8 ЗАТВАРАЊЕ БИРАЧКОГ МЕСТА

Бирачко место се, како закон прописује, затвара у **20.00 часова**, с тим што се бирачима који су се у том тренутку затекли на бирачком месту или непосредно испред бирачког места мора омогућити да гласају.

Председник бирачког одбора треба да одреди члана или заменика члана бирачког одбора који ће да утврди број бирача који су се затекли на бирачком месту у време затварања, да утврди редослед по коме они гласају, да стане иза последњег затеченог бирача како би означио крај реда и да сачека да гласају сви бирачи који су се затекли на бирачком месту.

Када и последњи бирач који се у 20.00 часова затекао на бирачком месту обави гласање и напусти бирачко место, бирачки одбор закључава просторију у којој је обављено гласање и приступа утврђивању резултата гласања.

9 УТВРЂИВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ГЛАСАЊА

Утврђивању резултата гласања морају да присуствују сви чланови бирачког одбора или њихови заменици.

Утврђивање резултата гласања има три фазе:

- попуњавање контролног формулара за проверу логичко-рачунске исправности резултата гласања
- логичко-рачунска контрола исправности утврђених резултата гласања
- уписивање резултата гласања у записник о раду бирачког одбора

9.1. ПОСТУПАК ПОПУЊАВАЊА КОНТРОЛНОГ ФОРМУЛАРА ЗА ПРОВЕРУ ЛОГИЧКО-РАЧУНСКЕ ИСПРАВНОСТИ РЕЗУЛТАТА ГЛАСАЊА

Контролни формулар за проверу логичко-рачунске исправности резултата гласања је помоћно средство, по први пут уведено на изборима за председника Републике 2017. године. Разлог увођења овог **помоћног обрасца** је да помогне бирачким одборима у провери утврђених резултата гласања и смањи број логичко-рачунских грешака у записницима о раду бирачких одбора.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Контролни формулар, дакле, **НИЈЕ ЗАМЕНА ЗА ЗАПИСНИК О РАДУ БИРАЧКОГ ОДБОРА** и није званичан документ, већ само помоћ за бирачки одбор да би проверио исправност резултата које је утврдио!

НАПОМЕНА:

Бирачки одбор добија примерак контролног формулара приликом примопредаје изборног материјала од радног тела РИК.

Као што је то већ поменуто код поделе рада у бирачком одбору, бирачки одбор треба да одреди члана или заменика члана бирачког одбора који ће бити задужен за попуњавање контролног формулара и вршење логичко-рачунске контроле резултата гласања унетих у контролни формулар.

Поступак попуњавања контролног формулара прати радње **прописане чланом 74. Закона о избору народних посланика** које бирачки одбор треба да предузме у поступку утврђивања резултата гласања. Резултати које бирачки одбор треба да утврди прописани су чланом 75. Закона о избору народних посланика.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

По окончању гласања, бирачки одбор не отвара одмах гласачку кутију, већ прво предузима четири радње које претходе том отварању!

ПРВО, бирачки одбор треба да утврди **број бирача уписаних у извод из бирачког списка**.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Утврђивање броја бирача **уписаних у извод из бирачког списка подразумева не само утврђивање броја бирача из самог извода**, већ се мора обратити пажња и на **списак накнадних промена у бирачком списку, ако је достављен уз извод из бирачког списка**. При томе, треба обратити пажњу на то да се у том евентуалном списку накнадних промена могу налазити не само бирачи који су накнадно уписани у бирачки списак за то бирачко место, већ и бирачи који су избрисани са тог бирачког места, или бирачи који нису ни дописани ни брисани, већ им је само промењен неки податак у изводу из бирачког списка, нпр. презиме. Зато, **бирачки одбор мора да пази да код утврђивања броја бирача уброји оне који су дописани и одузме оне који су избрисани!**

Осим наведеног, бирачки одбор треба да обрати пажњу и на **евентуални посебан извод из бирачког списка за гласање бирача у Војсци Србије**, те и да њих уброји у укупан број бирача.

Нпр. У изводу је уписано 578 бирача. У списак накнадних промена уписано је 5 бирача који су додати на то бирачко место, 3 бирача који су брисани са тог бирачког места и 7 бирача којима је промењено презиме или неки други лични податак, што значи да нису ни додати ни брисани. У посебном изводу за гласање бирача у Војсци Србије уписана су 44 бирача. То значи да су на овом бирачком месту уписана укупно 624 бирача (578+5-3+44).

НАПОМЕНА:

Утврђени број уписаних бирача бирачки одбор може да провери са **коначним бројем бирача** према бирачким местима који РИК објављује на својој веб презентацији. У случају било каквих недоумица, треба контактирати радно тело.

Пошто се утврди укупан број бирача на бирачком месту, тај број се уписује у одговарајућу рубрику контролног формулара.

ДРУГО, у одговарајућу рубрику контролног формулара се уписује **број гласачких листића који је бирачки одбор примио од радног тела** и који је утврђен приликом утврђивања исправности и потпуности изборног материјала пре отварања бирачког места.

ТРЕЋЕ, пребројавају се **неупотребљени гласачки листићи** и тај број се уписује у одговарајућу рубрику контролног формулара.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

У неупотребљене гласачке листиће треба убројати и гласачки листић који је бирачки одбор евентуално залепио на гласачку кутију, као и гласачки листић бирача који је гласао ван бирачког места а није потписао потврду о изборном праву за гласање ван бирачког места.

ЧЕТВРТО, утврђује се **број бирача који су гласали.** Тај број се утврђује пребројавањем **заокружених** редних бројева бирача из извода из бирачког списка, списка накнадних промена у бирачком списку и посебном изводу за гласање бирача у Војсци Србије.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Приликом утврђивања броја бирача који су гласали, бирачки одбор треба да провери да ли су у изводу заокружени сви бирачи који су гласали ван бирачког места.

ПЕТО, ТЕК САДА СЕ ОТВАРА ГЛАСАЧКА КУТИЈА и прво што бирачки одбор треба да уради по њеном отварању јесте да пронађе контролни лист за проверу исправности гласачке кутије. У записник о раду бирачког одбора ће, касније, уписати да ли је контролни лист нађен или није.

НАПОМЕНА:

Закон је прописао да, ако контролни лист не буде нађен по отварању гласачке кутије, гласање на том бирачком месту мора да буде поновљено а бирачки одбор распуштен.

ШЕСТО, пребројавају се сви гласачки листићи из гласачке кутије и тај број се уписује у одговарајућу рубрику контролног формулара.

СЕДМО, сви гласачки листићи из гласачке кутије се разврставају на **неважеће** и **важеће**.

ОСМО, пребројавају се неважећи гласачки листићи и тај број се уписује у одговарајућу рубрику контролног формулара.

ДЕВЕТО, пребројавају се важећи гласачки листићи и тај број се уписује у одговарајућу рубрику контролног формулара.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Бирачки одбор мора да пази да контролни лист за проверу исправности гласачке кутије случајно не уброји у важеће или неважеће гласачке листиће. **КОНТРОЛНИ ЛИСТ НИЈЕ ГЛАСАЧКИ ЛИСТИЋ!**

ДЕСЕТО, важећи гласачки листићи се разврставају према изборним листама, те се утврђују бројеви гласова које је добила свака изборна листа, који се уписују у одговарајуће рубрике контролног формулара.

РАЗЛИКОВАЊЕ ВАЖЕЋЕГ И НЕВАЖЕЋЕГ ГЛАСАЧКОГ ЛИСТИЋА ЈЕ ИЗУЗЕТНО ВАЖНО ПИТАЊЕ!

Закон је прописао да је **неважећи онај гласачки листић**:

- који није попуњен
- који је тако попуњен да се не може поуздано утврдити за коју изборну листу је бирач гласао (нпр. заокружено је више од једног броја испред назива изборне листе, или више од једног назива изборне листе или више од једног првог кандидата на изборним листама)
- на коме је бирач заокружио више од једне изборне листе

Законом и Правилима о раду бирачких одбора РИК дефинисано је да је **важећи сваки гласачки листић** који је попуњен тако да се са сигурношћу може закључити за кога је бирач гласао, као на пример:

- ако је бирач заокружио или подвукао име и презиме првог кандидата на изборној листи

- ако је бирач заокружио или подвукао назив или део назива изборне листе

- ако је бирач заокружио или подвукао и редни број испред назива изборне листе и назив те изборне листе и име и презиме првог кандидата на тој изборној листи

- ако је бирач заокружио или подвукао име једног носиоца изборне листе

- ако је бирач заокружио или подвукао и име једног носиоца изборне листе и име и презиме првог кандидата на тој изборној листи

Ако је гласачки листић попуњен тако да се може поуздано утврдити за кога је бирач гласао, тај гласачки листић ће бити **важећи чак иако су**:

- на листићу исписани или нацртани коментари, пароле и друге поруке

- називи других изборних листа прецртани

Изглед контролног формулара

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Републичка изборна комисија

Избори за народне посланике Народне скупштине
_____2020. године

КОНТРОЛНИ ФОРМУЛАР

ЗА ЛОГИЧКО-РАЧУНСКО СЛАГАЊЕ
РЕЗУЛТАТА ГЛАСАЊА НА БИРАЧКОМ МЕСТУ

ВАЖНО: Овај формулар се попуњава пре него што се резултати гласања упишу у Записник о раду бирачког одбора (Образац _____/20)

Број бирачког места: _____

Назив општине / града / завода / стране државе:

_____

12.1.	**Укупно уписаних бирача:** (према изводу из бирачког списка, списку накнадних промена у бирачком списку и евентуалном посебном изводу за гласање лица у Војсци Србије)	
12.2.	**Број бирача који су гласали:** (заокружени редни бројеви у изводу из бирачког списка, списку накнадних промена у бирачком списку и евентуалном посебном изводу)	
12.3.	**Број примљених гласачких листића:**	
12.4.	**Број неупотребљених гласачких листића:**	
12.5.	**Број употребљених гласачких листића:** (број гласачких листића у гласачкој кутији)	
12.6.	**Број неважећих гласачких листића:**	
12.7.	**Број важећих гласачких листића:**	

12.8.	**Број гласова који је добила свака изборна листа:**	
Редни број	**Назив изборне листе**	Број гласова који је добила изборна листа
1.		
	(унети називе свих изборних листа)	

9.2. ЛОГИЧКО-РАЧУНСКА КОНТРОЛА ИСПРАВНОСТИ УТВРЂЕНИХ РЕЗУЛТАТА ГЛАСАЊА

Пошто попуни контролни формулар и утврди резултате гласања на бирачком месту на начин на који смо управо указали, задужени члан бирачког одбора је дужан да изврши логичко-рачунску контролу исправности утврђених резултата које је уписао у контролни формулар.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Бирачки одбор резултате гласања на бирачком месту никако не уписује у Записник о раду бирачког одбора пре него што претходно не утврди да су резултати уписани у контролни формулар исправни. **Упутство за проверу логичко-рачунске исправности резултата налази се на другој страни контролног формулара**.

Контрола се спроводи на следећи начин:

- прво се сабирају уписани бројеви гласова по изборним листама (рубрика 12.8) и тај збир мора бити једнак уписаном броју важећих гласачких листића (рубрика 12.7)
- на овај збир додаје се уписани број неважећих гласачких листића (рубрика 12.6), чиме треба да се добије уписани број гласачких листића који се налазе у гласачкој кутији (рубрика 12.5)
- уписани број гласачких листића који се налазе у гласачкој кутији (рубрика 12.5) мора бити мањи или једнак уписаном броју бирача који су гласали (рубрика 12.4)
- збир уписаног броја бирача који су гласали (рубрика 12.4) и уписаног броја неупотребљених гласачких листића (рубрика 12.3) мора да буде једнак уписаном броју примљених гласачких листића (рубрика 12.2)

- уписани број бирача који су гласали (рубрика 12.4) мора да буде једнак или мањи од уписаног броја уписаних бирача (рубрика 12.1)

Након логичко-рачунске контроле могу да настану два случаја:

ПРВИ СЛУЧАЈ:

Нема
логичко-рачунских грешака

↓

Податке читко преписати у записник

ДРУГИ СЛУЧАЈ:

Има
логичко-рачунских грешака

↓

Поновити поступак сабирања
(почев од рубрике 12.8 до рубрике 12.1)

↓

Ако и даље има грешака

Поново утврдити резултате

↓

Податке читко преписати у записник о раду бирачког одбора

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Ако се констатује да у резултатима уписаним у контролни формулар постоји логичко-рачунска неусклађеност појединих резултата, бирачки одбор мора поново да утврди оне резултате између којих постоји констатована неусклађеност.

Нпр. нема сумње да уписани број гласачких листића у гласачкој кутији мора да буде једнак збиру уписаног броја неважећих и уписаног броја важећих гласачких листића. Ако то, ипак, није случај, **бирачки одбор мора да поново преброји листиће, да би утврдио где је учинио грешку**!

Околност да је број гласачких листића у гласачкој кутији **мањи** од броја бирача који су гласали указује на то да неки бирач није убацио гласачки листић у гласачку кутију, што закон не препознаје као неправилност.

Међутим, околност да је број гласачких листића у гласачкој кутији **већи** од броја бирача који су гласали представља неправилност коју закон дефинише као разлог због којег се гласање мора поновити а бирачки одбор распустити, због чега бирачки одбор мора да провери како је дошло до ове ситуације и да ли је грешка учињена приликом бројања.

БИТНА НАПОМЕНА:

Треба имати у виду да поједине грешке у утврђеним резултатима гласања могу да буду последица како омашке у бројању, тако и евентуалних злоупотреба, као нпр. намерног убацивања гласачких листића у гласачку кутију да би број листића у гласачкој кутији био већи од броја бирача евидентираних у изводу да су гласали. То, даље, подразумева да бирачки одбор не може по сваку цену да усклађује резултате гласања да би се логички усагласили, већ да мора да утврди чињенично стање и евентуалну учињену грешку.

9.3. УПИСИВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ГЛАСАЊА У ЗАПИСНИК О РАДУ БИРАЧКОГ ОДБОРА

Тек пошто констатује да су након извршене логичко-рачунске контроле резултати гласања уписани у контролни формулар логичко-рачунски исправни, бирачки одбор приступа попуњавању записника о раду бирачког одбора (у даљем тексту: записник).

На почетку, бирачки одбор прво треба да провери да ли су попуњене прве четири тачке записника, након чега у записник ЧИТКО УПИСУЈЕ:

1) податке о гласању бирача уз помоћ помагача

БИТНА НАПОМЕНА:

Подаци о гласању уз помоћ помагача треба да обухвате и гласање на бирачком месту и гласање ван бирачког места.

2) податке о гласању бирача ван бирачког места

3) да ли је у гласачкој кутији пронађен контролни лист

4) време у које је гласање завршено

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Време у које је гласање завршено се разликује од времена у које је бирачки одбор завршио свој рад и које се уписује у посебну рубрику на крају записника.

Након уписивања горе наведених података, у записник се **ЧИТКО ПРЕПИСУЈУ** резултати гласања из контролног формулара:

1) укупан број уписаних бирача

2) број бирача који су гласали

3) број примљених гласачких листића

4) број неупотребљених гласачких листића

5) број гласачких листића у гласачкој кутији

6) број неважећих гласачких листића

7) број важећих гласачких листића

8) број гласова датих за сваку изборну листу

НАПОМЕНА:

Код уписивања резултата гласања, ниједна рубрика не треба да остане непопуњена. То значи да нпр. ако нека изборна листа није на бирачком месту добила ниједан глас, рубрика која се односи на број гласова датих за ту изборну листу не треба да остане празна, већ у њу треба уписати или нулу („0“) или повлаку („-“).

Правилно попуњен део записник о раду бирачког одбора са резултатима гласања на бирачком месту

ЗАПИСНИК О РАДУ БИРАЧКОГ ОДБОРА

12.1. да је према изводу из бирачког списка, евентуалном списку накнадних промена у бирачком списку и посебном изводу из бирачког списка УКУПНО УПИСАНИХ БИРАЧА ..... 122 (број);

12.2. да је ПРИМЉЕНО гласачких листића ..... 122 (број);

12.3. да је НЕУПОТРЕБЉЕНИХ гласачких листића ..... 2 (број);

12.4. да је укупно БИРАЧА КОЈИ СУ ГЛАСАЛИ (заокружени редни бројеви у изводу из бирачког списка и посебном изводу из бирачког списка) ..... 120 (број);

12.5. да је број ГЛАСАЧКИХ ЛИСТИЋА који се налазе У ГЛАСАЧКОЈ КУТИЈИ ..... 120 (број);

12.6. да је број НЕВАЖЕЋИХ гласачких листића ..... 20 (број);

12.7. да је број ВАЖЕЋИХ гласачких листића ..... 100 (број);

12.8. да је број ГЛАСОВА који је добила СВАКА ИЗБОРНА ЛИСТА:

Редни број	Назив изборне листе	Број гласова који је добила изборна листа
1.		20
2.		40
3.		35
4.		—
5.		5
6.		0

БИТНА НАПОМЕНА:

Подаци о догађајима од значаја за гласање, присуство посматрача на бирачком месту и примедбе чланова бирачког одбора се у записник могу уносити током целог дана, односно чим се за тим укаже потреба. Пошто се заврши уписивање резултата гласања у записник, бирачки одбор треба да провери да ли су у записник унети и сви горе наведени подаци, те да, ако је пропустио, унесе нпр. догађаје од значаја за гласање, присутне посматраче или примедбе чланова бирачког одбора.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Уколико се неки податак погрешно упише у записник, он се не сме преправљати, већ се грешка исправља тако што се тај погрешан података прецртава и поред њега уписује исправан податак, са потписом лица које је извршило исправку.

Правилно исправљање грешке у записнику о раду бирачког одбора

ЗАПИСНИК О РАДУ БИРАЧКОГ ОДБОРА

12.1. да је према изводу из бирачког списка, евентуалном списку накнадних промена у бирачком списку и посебном изводу из бирачког списка УКУПНО УПИСАНИХ БИРАЧА ..... 122 (број);

12.2. да је ПРИМЉЕНО гласачких листића ..... 122 (број);

12.3. да је НЕУПОТРЕБЉЕНИХ гласачких листића ..... 2 (број);

12.4. да је укупно БИРАЧА КОЈИ СУ ГЛАСАЛИ (заокружени редни бројеви у изводу из бирачког списка и посебном изводу из бирачког списка) ..... 120 (број);

12.5. да је број ГЛАСАЧКИХ ЛИСТИЋА који се налазе У ГЛАСАЧКОЈ КУТИЈИ ..... 120 (број);

12.6. да је број НЕВАЖЕЋИХ гласачких листића ..... ~~30~~ 20 (број);

12.7. да је број ВАЖЕЋИХ гласачких листића ..... 100 (број);

12.8. да је број ГЛАСОВА који је добила СВАКА ИЗБОРНА ЛИСТА:

Редни број	Назив изборне листе	Број гласова који је добила изборна листа
1.		20
2.		40
3.		35
4.		—
5.		5
6.		0

Неправилно исправљање грешке у записнику о раду бирачког одбора

ЗАПИСНИК О РАДУ БИРАЧКОГ ОДБОРА

12.1. да је према изводу из бирачког списка, евентуалном списку накнадних промена у бирачком списку и посебном изводу из бирачког списка УКУПНО УПИСАНИХ БИРАЧА ..... 122 (број);

12.2. да је ПРИМЉЕНО гласачких листића ..... 122 (број);

12.3. да је НЕУПОТРЕБЉЕНИХ гласачких листића ..... 2 (број);

12.4. да је укупно БИРАЧА КОЈИ СУ ГЛАСАЛИ (заокружени редни бројеви у изводу из бирачког списка и посебном изводу из бирачког списка) ..... 120 (број);

12.5. да је број ГЛАСАЧКИХ ЛИСТИЋА који се налазе У ГЛАСАЧКОЈ КУТИЈИ ..... 120 (број);

12.6. да је број НЕВАЖЕЋИХ гласачких листића ..... 20 (број);

12.7. да је број ВАЖЕЋИХ гласачких листића ..... 100 (број);

12.8. да је број ГЛАСОВА који је добила СВАКА ИЗБОРНА ЛИСТА:

Редни број	Назив изборне листе	Број гласова који је добила изборна листа
1.		20
2.		40
3.		35
4.		—
5.		5
6.		0

Пошто заврши са попуњавањем записника, бирачки одбор треба да у посебне коверте спакује:

- контролни лист за проверу исправности гласачке кутије
- неупотребљене гласачке листиће
- важеће гласачке листиће
- неважеће гласачке листиће
- потврде о изборном праву за гласање ван бирачког места (потписане и непотписане)

На свим ковертама обавезно треба да буду наведени садржај коверте, назив општине/града и број бирачког места.

Након тога, бирачки одбор треба да се договори који ће чланови бирачког одбора, уз председника, обавити примопредају изборног материјала са радним телом РИК у седишту општине/града, што се, такође, уписује у записник о раду бирачког одбора.

На крају, у записник се уписује време у које је бирачки одбор завршио са радом, односно са попуњавањем записника.

Попуњен записник потписују сви чланови бирачког одбора или заменици одсутних чланова, што је њихова **законска обавеза**. Ако неко одбије да потпише, то треба навести у записнику.

БИТНА НАПОМЕНА:

Подсећамо да уписивање у записник чланова бирачког одбора присутних приликом отварања бирачког места **не замењује** потписивање самог записника.

Записник се израђује у шест идентичних примерака (на самокопирајућем папиру).

Први, оригинални примерак записника ОБАВЕЗНО се предаје радном телу РИК.

Други примерак истиче се одмах на бирачком месту, на јавни увид.

Преостала четири примерка се уручују члановима бирачког одбора у проширеном саставу који су представници подносилаца изборних листа које су освојиле највећи број гласова на бирачком месту. У записник се, пре поделе, уписују имена лица којима су уручена та четири примерка записника.

Ако подносилац изборне листе, која се на бирачком месту налази међу четири најбоље пласиране, нема свог представника у бирачком одбору, или ако представник није присутан приликом поделе примерака записника, бирачки одбор неуручене примерке записника предаје радном телу РИК, од којег га подносилац изборне листе може преузети.

Пошто заврши са свим горе наведеним радњама, бирачки одбор сав изборни материјал ставља у врећу у којој је тај материјал донет на бирачко место, водећи рачуна да је врећа и даље обележена налепницом.

Бирачки одбор треба да води рачуна да спрејове за обележавање прста бирача, УВ лампе и сав канцеларијски материјал, укључујући и маказе, стави у посебну кесу или мању врећу у којој је тај материјал и био спакован приликом примопредаје пре гласања и да га тако спакован стави у врећу са изборним материјалом. Кеса, односно мања врећа мора да буде затворена/завезана, како се њен садржај не би помешао са осталим материјалом у врећи.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

У случају истовременог одржавања покрајинских и/или локалних избора, бирачки одбор би требало да прво приступи утврђивању резултата гласања на изборима за народне посланике Народне скупштине, па након тога резултата на изборима за посланике Скупштине Аутономне Покрајине Војводине и/или на изборима за одборнике скупштине општине/града.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Ако се на бирачком месту гласа и на локалним и/или покрајинским изборима, бирачки одбор треба да се договори ко ће бити задужен за примопредају ког изборног материјала. Правилима о раду бирачких одбора из 2016. године било је прописано да су, ако се чланови бирачког одбора не договоре другачије:

- председник бирачког одбора и његов заменик одговорни за предају изборног материјала радном телу РИК
- први члан бирачког одбора у сталном саставу и његов заменик одговорни за предају изборног материјала за локалне изборе изборним комисијама јединице локалне самоуправе
- трећи члан бирачког одбора у сталном саставу и његов заменик одговорни за предају изборног материјала за покрајинске изборе.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

Бирачки одбор мора да води рачуна да не помеша изборни материјал са материјалом различитих избора и да материјал са сваких избора мора да буде спакован у одговарајућу врећу, обележену тако да се види о којим се изборима ради.

Такође, мора се водити рачуна и о томе да кеса или мала врећа са спрејовима, УВ лампама и канцеларијским материјалом буде спакована у врећу са изборним материјалом са избора за народне посланике.

10 ПРИМОПРЕДАЈА ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА ПОСЛЕ ГЛАСАЊА

Изборни материјал се после гласања предаје радном телу РИК у седишту општине/града. Примопредаји могу да присуствују сви чланови и заменици чланова бирачког одбора, а не само они који су одређени да предају изборни материјал радном телу.

Законски рок у којем се мора предати изборни материјал радном телу РИК је 18 часова од часа затварања бирачког места, али је бирачки одбор дужан да на примопредају оде одмах по завршетку рада.

О примопредаји се сачињава посебан записник.

НАПОМЕНА:

Примопредаји изборног материјала и после гласања могу да присуствују представници подносилаца изборних листа, као и посматрачи којима је РИК издао акредитације.

Радном телу РИК се предаје:

- први, оригинални, примерак записника о раду бирачког одбора
- извод из бирачког списка по којем се гласало на бирачком месту са евентуалним списком накнадних промена у бирачком списку и посебан извод из бирачког списка за бираче у Војсци Србије

- запечаћен коверат са контролним листом за проверу исправности гласачке кутије
- запечаћен коверат са неупотребљеним гласачким листићима
- запечаћен коверат са неважећим гласачким листићима
- запечаћен коверат са важећим гласачким листићима
- запечаћен коверат са потврдама о изборном праву за гласање ван бирачког места
- сигурносна затворница која је коришћена за печаћење вреће са изборним материјалом на примопредаји изборног материјала између радног тела РИК и бирачког одбора пре гласања
- по један примерак евиденција о присутности на бирачком месту чланова и заменика чланова бирачког одбора у сталном и проширеном саставу

Након предаје наведеног изборног материјала радном телу РИК, **бирачки одбор предаје општинској/градској управи** остали изборни материјал:

- гласачку кутију
- спрејове за обележавање прста бирача
- УВ лампе
- параване
- по један примерак евиденција о присутности на бирачком месту чланова и заменика чланова бирачког одбора у сталном и проширеном саставу
- идентификационе картице чланова бирачког одбора
- прибор за писање, маказе и др.

ПЕЧАЋЕЊЕ ВРЕЋЕ СА ИЗБОРНИМ МАТЕРИЈАЛОМ

Пошто се обави примопредаја горе наведеног изборног материјала, врећу у који је стављен изборни материјал, који је предвиђен да се ставља у врећу, радно тело РИК **печати сигурносном затворницом**, чији се серијски број уписује у записник о примопредаји изборног материјала.

У врећу се обавезно ставља и сигурносна затворница којој је врећа била запечаћена на примопредаји изборног материјала пре гласања.

Печаћењу вреће обавезно присуствују чланови бирачког одбора који су предали материјал.

ОБРАТИТИ ПАЖЊУ:

У врећу се **никако не ставља** следећи изборни материјал:

- записник о раду бирачког одбора
- извод из бирачког списка, са евентуалним списком накнадних промена и посебни извод из бирачког списка за гласање бирача у Војсци Србије
- коверат са потврдама о изборном праву за гласање ван бирачког места
- примерак Записника о примопредаји изборног материјала после гласања између бирачког одбора и радног тела
- по један примерак евиденција о присутности на бирачком месту чланова и заменика чланова бирачког одбора у сталном и проширеном саставу

Наведени материјал радно тело РИК пакује одвојено од осталог изборног материјала који је у запечаћеној врећи, и тако одвојено предаје координатору РИК.

НАПОМЕНА:

У пракси се може десити ситуација да на врећи нема налепнице која је била залепљена приликом примопредаје материјала пре гласања. У том случају радно тело РИК треба да, **пре печаћења**, на врећи маркером испише број бирачког места и назив општине/града.

ПРЕДАЈА ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА ЗА ГЛАСАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ

Као и по питању предаје изборног материјала бирачким одборима на бирачким местима у иностранству пре гласања, посебна правила за обе бирачке одборе прописана су и у вези са **предајом изборног материјала после гласања**. Наиме, бирачки одбори са бирачких места у иностранству изборни материјал не предају радном телу, већ непосредно координатору РИК.

Примопредаја се врши у Београду, у седишту РИК. О примопредаји се сачињава **посебан записник**.

Бирачки одбор преноси изборни материјал са бирачког места у иностранству на начин на који се доставља дипломатска пошиљка, а којим је осигурана безбедност изборног материјала.

ИСТОВРЕМЕНО ОДРЖАВАЊЕ ВИШЕ ИЗБОРА

Ако се на бирачком месту гласало и на покрајинским и/или локалним изборима, бирачки одбор, као и радно тело РИК, ПИК и/или ИК морају да обрате пажњу на то да се не помешају изборни материјали са избора.

РЕПУБЛИЧКА ИЗБОРНА КОМИСИЈА
БЕОГРАД, 2020.